

Halkbilimi

HALK SANATLARI DERNEĞİ YAYINIDIR

Halkbilimi

HALK SANATLARI DERNEĞİ YAYINIDIR

89/3 YIL: 4 SAYI: 15

EYLÜL 1989

YILDA DÖRT SAYI YAYINLANIR

SAHİBİ: Ertan OSMAN

YAZI İŞLER SORUMLUSU

Kani KANOL

Tuncer BAĞIŞKAN

YAZI KURULU

Engin ANIL

Mehmet BİRİNCİ

TEKNİK İŞLER SORUMLUSU

Semra YALÇIN

YAYIN KURULU

Ali NEBİH

Hasan EKMEKÇİ

Şenol SAMER

Hilmi VUDALI

Derviş ÇOMUNOĞLU

PİKAJ- MONTAJ: HAS- DER

DİZGİ- BASKI: ORTAM OFF-SET

EDERİ.....1250 TL

ABONE

KIBRIS..... 5000 TL

TÜRKİYE..... 6000 TL

İNGİLTERE..... 10 STERLİN

AVUSTURALYA. 20 AVS. DOLARI

YAZIŞMA ADRESİ

P.K 199 LEFKOŞA-KIBRIS

MERSİN-10 TÜRKİYE

TEL: 020-76276 (Akşam: 18.00-21.00)
020-35870 (Mesai Saatleri)

ÖN KAPAK

Has-Der Ekibi'nin Fransa'daki
Festival etkinlikleri

ARKA KAPAK

Magosa.Salamis yolundaki
yel değirmeni

İÇİNDEKİLER

Okurlara	1
Short summary of the contents...	2
Engin ANIL	
Has-Der Fransa'da	3-7
Mehmet BİRİNCİ	
Kıbrıs Folklorunda Sarılık	
Hastalığı	8-21
Tuncer BAĞIŞKAN	
Birleşmiş Milletler Eğitsel, Bilim- sel ve kültürel kurumu. Folklorun korunumu için Teknik ve Adli Özel Komitesi Raporunun Tercümesi.....	22-24
Sarper İNCE	
Kıbrıs'ta Pulya ve Pulyacılık.....	25-28
Engin ANIL Ecdan KANATLI	
Haberler	29-32
Hilmi VUDALI Fatma AVNİ	

Okurlara

Değerli okurlar,

Yaz aylarındaki yoğun etkinliklerimiz sonrasında yeniden sizlerle birlikteyiz. Üyelerimizin özverili çalışmalarıyla dolu dolu bir sönem geçirdik... Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin bayrağını Fransa'da taşımanın, halk oyunlarımız ile kültürümüzü yurt dışında tanıtanın gururunu yaşadık.

Yaz dönemindeki etkinliklerimiz arasında yer alan "Arkeoloji ve Eski eser Ticareti" konulu konferansın içeriği hayli ilginçti. Birçok ülkenin kültür mirasının eski eser ticaretiyle yurt dışına kaçırıldığı bilinmektedir. Geçmişimiz hakkında bizlere bilgi verebilecek kültür tabakalarının kaçak kazılarla tahrip edilmesinin ve ele geçen eski eserlerin ticaret yoluyla yurt dışına çıkarılmasının bir kültür suçu olduğu inancındayız. Buna karşın hala daha Kıbrıs'taki eski eser ticaretinin teşvik edilmesinin ve kişilere partizanca eski eser ticaret ruhsatı verilmesinin bir hata olduğunu söylüyoruz. Ve bu hatanın da en erken bir zamanda düzeltilmesi beklentisinde olduğumuzu vurguluyoruz.

Derneğimizin bu sayısında iki özgün araştırmaya yer verdik. Birinci araştırma yazısı, Arkeolog Tuncer Bağışkan'ın araştırmalarını içeren "Kıbrıs Folklorunda Sarılık Hastalığı"dır. Kaynak kişi ile kaynak kitablara dayandırılan araştırmada, sarılık hastalığıyla ilgili inanç ve uygulamalara yer verilirken, inanç ile uygulamaların kökenlerine de inilmeye çalışılmıştır. İkinci araştırma yazısı ise, Ecdan Kanatlı ile Engin Anıl'ın araştırmalarını içeren "Kıbrıs'ta Pulya ile Pulyacılık"dır. Araştırma yazısında Kıbrıs'ta köklü bir geleneğe sahip olan Pulyacılık irdelenmiştir.

Has- Der genel Sekreteri Mehmet Birinci'nin "HAS- DER FRANSA'DA" başlıklı yazısında, Fransa'daki Festivale katılımımız anlatılmıştır.

Kuzey Folklor Enstitüsü Başkanı Prof. Lauri Honko tarafından UNESCO için hazırlanan "Folklorun korunumu" isimli raporun tercümesi Sarper İnce tarafından yapılmıştır. Söz konusu raporun Türkçe tercümesi, seri halde dergimizin diğer sayılarında da devam edecektir.

Saygılar sunarız.

Short Summary of The Contents

Engin ANIL

In this issue we start with the preface of the publishers as usual. A detailed story of the invitation of our society by "CIOFF" for "Folklore Tour" in France is written by the associations General Secretary Mehmet Birinci. In this article he is writing briefly about how we had been invited there, our journey to and from France, our performances there, the impressions we had and friends we made.

Beliefs in the effection with jaundice and various practices of curing it in Cyprus has been researched, collected and re-organised for writing by Tuncer Bağışkan the Archaeologist. In his research he emphasised the aspect of religious and magical practices of curing the illness.

Having its roots in the ancient ages the traditional way of liming and hunting the little birds the "warbler" (Pulya or Amberibulya) in Cyprus is researched and collected by Engin Anil and Ejdan Kanatlı.

We have got a translation by Sarper İnce. The article was written by "North Folklore Institute" based in "Turku-Finland" and a member of the Special Committee of Technical and Legal Experts on the Safeguarding of Folklore of UNESCO. The original name of the translation is "Possibilities of International Cooperation and Regulation on the Safeguarding of Folklore."

In the news page, Fatma Avni and Hilmi Vudalı give us a detail of the cultural activities held in North Cyprus since the last issue of our periodical. Some of their news is about the "Modern Folk Dancing" performance by our society, the picnic held together with some other cultural associations, the Folklore Festival in France, the conference by an Archaeologist Turhan Reishan which was organised by HAS-DER on "Archaeology and Antiquities Trade" etc.

Has – Der Fransa'da

Mehmet BİRİNCİ

HAS-DER bu yıl Avrupa'daydı. 12 yıllık geçmişinde İstanbul'dan öteye gitmeyi çeşitli nedenlerden dolayı gerçekleştirememiş olan HAS-DER, geçtiğimiz Ağustos ayında kara yoluyla Fransa'ya giderek, burada toplam 12 gün süren bir turne yaptı. Başarılı geçen bu turnenin en önemli yanı, özerk ve amatör dernek ve kuruluşların tamamen kendi olanaklarıyla Türkiye dışında da etkinlikler düzenlemelerinin olası olduğunun kanıtlanmasıdır.

1988 Ağustosunda Antalya'da yapılan 1. Uluslararası Halk Dansları ve Halk Şarkıları Festivaline katılan ekiplerle kurulan yakın ilişkiler sonucunda derneğimiz bu yıl çeşitli uluslararası festivallerden davetler aldı. Ancak bunlar arasında "Gannat Folklor ve Kültür Derneği" tarafından yapılan davet hepsinden daha cazipti. Yönetim Kurulumuz maddi olanaksızlıklar nedeniyle gelen davetler arasında ancak bir tanesine, o da şartlarımızı zorlamak suretiyle, katılabilme şansımız olduğu değerlendir-

mesini yaptı. Bunun sonucunda da "GANNAT FOLKLÖR VE KÜLTÜR DERNEĞİ"nden gelen davete olumlu cevap verildi. Yönetim Kurulu kararıyla ile Fransa'ya gidebilmenin koşullarını ve gerekli hazırlıkları incelemeye koyuldu.

KİŞİ BAŞI 100 Stg.

Yapılan ön çalışma Otobüs dahi olsa, Fransa seyahatinin oldukça masraflı olacağını gösteriyordu. 40 kişilik kafilenin yaklaşık 4 günlük seyahat boyunca 3 öğün yemeği, yatması, yol boyunca ödenmesi gereken karayolu, köprü, tünel, v.s. gibi geçiş ücretleri, yakıt giderleri ve 200 günlük Otobüs kirası sözkonusu idi. Bu masrafların tümü dönüş yolu için de geçerliydi. Üstelik yolda her an beklenmedik aksilikler olabileceğini hesaba katmak zorundaydık.

Bu durumda kafilemize ev sahipliği yapacak olan derneğin sağlamaya taahhüt ettiği mali destek öngörülen masrafın çok küçük bir bölümünü kapsıyordu. Bu seyahatin gerçekleşmesi için kafileye katılacak her elemandan ayrıca ücret

talep etmek zorunda idik. Bu ücret kişi başına 100 stg. olarak belirlendi. Hesaplarımıza göre kişi başına 100 stg. toplanabildiği takdirde Has-Der Fransa seyahatini gerçekleştirebilecekti.

Aslında Karayoluyla yapılacak bir seyahat elemanlarımıza birçok Avrupa ülkesini görme olanağı taniyacaktı. Ayrıca 12 gün de Fransa'da hiçbir harcamaya yapmak zorunda olmadan misafir edilecektik. Böyle bir gezi için 100 stg. büyük bir para sayılmazdı. Has-Der üyeleri kararı büyük bir anlayışla karşıladılar. Devlet ve Belediye ekipleri yurtdışı gösterileri için özel ödenekler, harcırahlar ve yevmiyeler alırken folklorla gönül vermiş Has-Der üyeleri Kıbrıs Türk folklorunu Avrupa'da tanıtabilmek için kişi başına 100 stg. ödüyordu!

YOLDA

4 Ağustos Cuma günü, şoförle birlikte toplam 43 kişilik Has-Der kafilesi Taşucuna hareket etti. Girne Limanındaki rezil uygulamayı saatlerce yaşadık-tan sonra Taşucu'na geçen kafiye, Girne'den hiç de daha iyi olmayan Taşucu Gümrüklerinden de uzun bekleyişlerden sonra gece saat 11.00 sularında ayrıldı. 1. geceyi Konya civarında geçiren kafiye-miz 2. günün sonunda Kapıkule'ye varmıştı. Kapıkule'yi ertesi sabah ve önemli bir zorlukla karşılaşmadan geçen ekibimiz, ayağımızın tozuyla Kapıkule'de görevli gümrük memurlarıyla çevrede bulunan yolculara kısa bir gösteri de sundu.

Bulgaristan'ı hiç oyalanmadan aynı gün geçen kafiye-miz 3. günün sonunda Yugoslavya'nın Zagreb kenti civarında konakladı. Yugoslavya'da da zaman kaybetmediğimiz için 4. gün İtalya'daydık. İtalyan sınırında eroin mafyasının suçlarını çekercesine kurt köpeklerine teker teker koklatıldıktan sonra İtalya'ya girdik.

İtalya'da ilk durağımız Venedik oldu. Bu ilginç ve tarihi kentte kafiye-miz önce keyifli bir kayak turu yaptı. Ardından da kentin oldukça büyük bir

bölümünü yaya dolaştı. Bu yürüyüş oldukça uzun bir yürüyüş olmasına rağmen Venedik'in doğal ve tarihi güzellikleri, ilginç mimari dokusu, romantik atmosferi içinde kimse yürümekten şikayetçi olmadı. İkinci üzeri Venedik'ten hareket eden kafiye-miz 4. geceyi de Venedik'ten çok uzakta olmayan bir dinlenme istasyonunun park alanında geçirdi. 5. gün Milano'daydık. Şoförümüze tereddütsüz kent merkezine doğru sürmesini söyledik. Milano'ya kadar gelmişken ünlü katedralini mutlaka görmeliydik.

Milano'dan ayrıldıktan 4-5 saat sonra artık Fransa'daydık. İtalya-Fransa karayolunun bu son etabı Akdeniz sahilleri boyunca uzanıyordu. Manzara çok güzeldi. Dağlar denize kadar iniyordu. Dağlar, ormanlık ve yeşil, altımızda da mavi AKDENİZ! Yol güzergahı hepimize ilginç gelen küçük büyük tünellerle doluydu. Avrupa müzik ve eğlence dünyasının en meşhur kentlerinden geçiyorduk. San-Remo, Monte-Carlo, Nice, Cannes...

AKSİLİK

Fransa'ya girip NICE'yi geçtikten sonra, ücret ödemekten iflahımız kesildiği için otobandan çıkıp ücretsiz yolları kullanarak NIMES'e gitmeye karar verdik. Bir gün sonra, 9 Ağustos'da rehberimizle NIMES'te buluşacaktık.

Gelgelelim yağmurdan kaçarken doluya tutulduk. Bir köylünün tarifıyla saptığımız dar yol üzerinde bulunan eski bir köprüden Mercedes 303 otobüsümüzün güçlükle de olsa geçtiğine daha sevinmeden karşımıza çıkan ikinci köprü bizi esir aldı! Ne ileri ne de geri gidebiliyorduk. Vakit artık gecenin çok geç saatlerine geliyordu. Çok sapa bir bölgede bulunan bu yoldan insan bile geçemiyordu. Neyse ki yoldan geçen birkaç kişi polise ve itfaiyeye haber verdiler. Ancak ne polis ne de itfaiye yardımını alamayacaklarını belirttiler. Özellikle polis geceyi köprüde geçirmek zorunda olduğumuzu, belki ertesi gün,

ücretini ödememiz kaydıyla bir Heli-kopterin otobüsü köprüden alabileceğini söyleyerek olay yerinden ayrıldı. Polisin bu gayrı ciddi tavrından sonra kendi başımıza tarak aramaya koyulduk. Yetenekli ve soğukkanlı şoförümüz Otobüsü geri geri çıkarmaya karar verdi. İtfaiye çevreyi aydınlatarak yardımcı oldu. Şoför sıkıştığımız köprüden geri geri çıktı. Daha önce zorlanarak geçtiğimiz köprüyü yorucu bir uğraştan sonra geçti ve bu sıkıntılı saatler geride kaldı.

VIC-SUR-CERE

9 Eylül günü Nimes'teydik. Rehberimiz sözleştiğimiz yerde bizi bekliyordu. Elimizdeki programa göre Cantal dağılarında bulunan Vic-Sur-Cere köyündeki Carladez festivaline katılacaktık. Fakat festivale gitmeden önce yol üzerindeki bir dağ köyünde bulunan bir yaz okulunda misafir edilecektik. Geceyi burada geçirdik. Okulda bulunan çocuklara gösteriler yaptık. Onların modern dans gösterilerini izledik. Sonra da çocuklarla birlikte Kıbrıs oyunları oynadık.

10 Eylül günü Vic-Sur-Cere'deydik. Fransız Radyo-Televizyon Kurumuna ait tatil köyüne yerleştik. Vic-Sur-Cere'de 6 gün kaldık. Bu altı gün boyunca iki kez yol gösterileri, bir kez karnaval yürüyüşü ve 3 kez de büyük salon gösterileri yaptık. Festival bizden başka Macaristan, Avusturya, Peru, Küba, Martinik, Meksika, İsviçre ve Fransa'nın Alsace yöresi katılıyordu.

Festival 10 Ağustos günü eyalet başkanı ve festival komitesi başkanının açış konuşmalarıyla başladı. Ülke temsilcileri beyaz güvercinler uçurarak tüm dünya için huzur ve mutluluk dileklerini sundular. Ardından tüm ekipler üçer dakikalık kısa gösterilerde bulundular.

Has-Der turneye bir saatlik, 30 ve 20 dakikalık programlar ve ayrıca yol gösterilerinden oluşan bir repertuarla katıldı. Vic-Sur-Cere de genellikle 30 ve 20 dakikalık programlarla yol gösterileri sergilendi. Oyunlarımız arasında

bıçak oyunu, orak oyunu ve kadeh oyunu Fransızların en fazla ilgisini çeken oyunlardır.

Kafilemiz, Vic-Sur-Cere'de kaldığı süre içinde ünlü süper Lioran kayak merkezinde, muhtelif köylerde ve Massif Central bölgesinin başkenti Clermont Ferrand'ın kaplıcalarıyla ünlü ROYAT köyünde de gösterilerde bulundu.

GANNAT

16 Ağustos günü kafilemiz Gannat'a gitti. Gannat Vic-Sur-Cere'nin 200 km kadar kuzey batısında 6000 kişilik küçük bir kasaba. Ama bu küçük kasaba folklor alanında çok büyük işler başarmış! 1968 yılında bu kasabada gönüllü folklorseverlerin oluşturduğu "Gannat folklor ve kültür Derneği" başarılarıyla Gannatlıların gururu haline gelmiş. Yüzlerce kişinin her yıl binlerce saat gönüllü hizmet verdiği bu derneğin başarıları Fransız hükümeti için bile hayret verici oluyor. Derneğin en büyük gururu 70 kişinin barındırabileceği küçük bir motel niteliğindeki "Maison du Folklore" (Folklor Evi)...

Maison du Folklore'un ahçısından temizlikçisine kadar tüm çalışanları gönüllü. Ücretli çalışan yok. Kafilemizin rehberi ve diğer rehberler de öyle...!

Gannat adeta dünya folklorünün merkezi gibi. Uzakdoğu'dan Latin Amerika'ya kadar tüm ülkelerin temsilcileri bu kentte düzenlenen etkinliklere katılmakta, Maison du Folklore, onlardan kalan folklorik hediyelerle dolu. Has-Der de Kıbrıs Türk elişlerinden çeşitli örnekleri hatıra olarak orada bıraktı.

Gannat Folklor ve Kültür Derneği'nin başkanı Mösyö Jean Roche aynı zamanda Uluslararası Folklor Festivalleri Konfederasyonunun (CIOFF) Başkanı. Her yıl onaltısı Fransa'da olmak üzere dünyanın çeşitli ülkelerinde düzenlenen altmışın üzerinde uluslararası folklor festivalinin organizatörlüğünü yapıyor. HAS-DER'in Fransa turnesinin en büyük yararı kuşkusuz CIOFF ile temas kurulmuş olması-

dır. Bu temas sayesinde dünyanın her köşesinde festivallere ve önemli etkinliklere katılma olanağı artık derneğimiz ve dolayısı ile toplumumuz için vardır. Bundan böyle içe-kapanık dönem sona ermiştir. Folklorü evrensel boyutlarıyla kavramak ve uygulamak için gerekli bilimsel malzemeye ve bilgi birikimine ulaşabilmek bizler için artık olanaksız değildir. Parasal sorunlarımızı aştıkça dünyanın diğer ülkelerinde yaşayan insanlara ulaşmamız, onlarla kaynaşmamız, onları anlamamız ve onlara kendimizi anlatmamız daha da kolaylaşacaktır.

Has-Der Gannat'ta kaldığı süre içinde de çeşitli köy ve kasabalarda gösteriler yaptı. Bir saatlik bir program içinde sunulan Kıbrıs düğünü büyük ilgi topladı. Halkın yoğun tezahüratına neden oldu.

"HAS-DER" MÜZİK TOPLULUĞU

Antalya Festivalinde olduğu gibi, Ali Hoca yönetiminde bir grup konservatuvar eğitilmiş müzisyen arkadaşın desteğiyle Has-Der müzik topluluğu yeniden oluşturuldu.

Ali Hocanın çok sesli olarak düzenlediği Kıbrıs Türk Halk Müzikleri turne boyunca hemen hemen tüm gösterilerde halka sunuldu. Fransız ve diğer müzik ekiplerinin müzisyenleri topluluğumuzun yüksek bir sanatsal düzeye sahip olduğunu her fırsatta belirttiler. Fransız izleyiciler ise yalnızca müzisyenlerimizden biribirinden güzel Kıbrıs parçalarını dinleyeceklerini düşündüklerinden, gösteri dışı eğlencelerde Has-Der grubundan çıkan, günün moda parçası LAMBADA'nın Kıbrıs'a kadar ne zaman ulaştığına hayret etmekten kendilerini alamadılar!

EL SANATLARI

Turne boyunca gerek organizasyon komitesine en başarılı bir şekilde hizmet etmek, gerekse toplumumuz Fransız halkına en iyi şekilde tanıtmak amacıyla ön planda tutan yönetim kurulumuz bu amaç için Fransa'ya çeşitli el sanatı ürünleri götürmeyi planlamıştı. Bu

amaçla geçen yıl olduğu gibi, bir elsanatları komitesi kuruldu. Bu komite geleneksel kostümlü kız ve erkek bebekler, el değirmenleri, sestalar v.s. gibi ilgi çekici ve aynı zamanda satılabilecek türde hediyelik el sanatları üretti. Bunlar grubumuzun gösteri yaptığı her yerde sergilenerek satıldı. Genellikle gösteriler başlamazdan önce gerekli ilgiyi görmeyen el sanatları sergimiz, gösteri sonlarında adeta izleyicilerin saldırısına uğramaktaydı. Bu çalışmamız ülkeyi tanıtıcı olmanın yanında derneğimize de küçümsenemeyecek bir katkı sağlamıştır.

FRANSIZ MISAFIRPERVERLİĞİ

Fransa'da bulunduğumuz süre boyunca Fransız halkından görmüş olduğumuz misafirperverlikten söz etmemek haksızlık olur. Özellikle ziyaret etmiş olduğumuz CANTAL ve AUVERGNE Bölgesi halkı Kıbrıs misafirperverliğine aratmayacak şekilde hem kafilemize, hem de tek tek hepimize ilgi gösterdiler, ellerinden geldiğince yardımcı oldular. Organizatörlerimizden sokaktaki bireylere kadar herkes, gerekli olan her yerde ilgi ve yardımlarını esirgemediler. Avrupa'da karşılıksız, maddiyata dayanmayan gerçek yardımseverliğin en güçlü olduğu ülkelerden birinin Fransa olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz.

FRANSIZ MUTFAĞI

Değinmeden geçemeyeceğimiz bir diğer nokta da geleneksel Fransız mutfağının güzelliğidir. Fransız mutfağının ünlü olduğunu bilmemize rağmen, doğrusu bilmekle tadına varmanın aynı şey olmadığını kavradık! İştah açıcı görünüşleri, nefis sosları ve doyumsuz lezzetleriyle Fransız mutfağı bize Kıbrıs mutfağını arattırmadı. Yemek konusunda en hassas, en titiz arkadaşlarımız bile sevebilecekleri yemek çeşitlerini seçmede fazla zorlanmadılar.

DÖNÜŞ

20 Ağustos gecesi organizatörlerimiz

ve rehberlerimiz ile vedalaşarak yola çıktık. LYON kenti üzerinde Milano'ya gidecek ve oradan da geldiğimiz yolu takip ederek geri dönecektik. Ne var ki geriye dönerken talihsiz bir sürpriz bizi bekliyordu. Milano yakınlarında Otobüsümüzde ciddi bir arıza başgösterdi. Seyahatimiz boyunca, daha önce de ufak tefek arızalar olmuş fakat kısa sürede ve ucuza halledilmişlerdi. Bu kez arıza öncekilerden farklıydı. Otobüsün vitez kutusu bozulmuştu. Yol üzerindeki, en yakın Mercedes garajına gidildi. Bir an önce tamirati tamamlayıp yolumuza devam etmek istiyorduk. Ama bu mümkün olmadı. Çünkü arıza büyüktü. Vitez kutusunun komple değiştirilmesi için 10,000,000 Liret (yaklaşık 16,500,000 TL) gerekiyordu. Bu çok kötü bir haberi. Çünkü tüm tedbirlerimize rağmen yanımızda bu kadar büyük para yoktu. Üstelik arızalardan doğacak masraf, sözleşmemize göre, şoföre aitti. Fakat onda da böyle bir para yoktu. Yine de paranın bulunması sorunun en kolay yanı oldu. Kıbrıs'taki dostlarımızı telefon ederek sıkıntılarımızı bildirdik. Bir saatin içinde gerekli para Lefkoşa'dan Milano'ya Mercedes garajının hesabına aktarılmıştı. Yine de kafilemiz tamiratın bitmesi için iki gece burada beklemek zorunda kaldı.

Bu tatsız olay dışında dönüş yolculuğu genellikle rahat geçti. 25 Ağustos gecesindeki Feribot'u yakalayabilmek için İstanbul'da alış veriş molasının iptal edilmesine rağmen, herkes görevini yapmanın verdiği huzur ve tatmin duyguları içinde geriye dönmüş olmaktan mutluydu. Bu mutluluğa gölge düşüren tek olay Taşucu Gümrüğünde, HAS-DER gibi başarılarla ayakta duran amatör bir dernekten Taşucu Spor Kulübü adına zorla tahsil edilen 204,000 TL'lik bağış oldu. Bizim için önemli bir meblağ sayılan bu parayı bağış değil haraç olarak kabul ettiğimizi bu sayfalarda vurgularken Taşucu Spor Kulübünü protesto eder, bu tür bağışları kimlerden

ve nasıl toplamaları gerektiğini yeniden gözden geçirmelerini dileriz. Baval tacirleri, kaçakçılar dururken kendi yağıyla kendi ciğerini kavuran kuruluşlardan böyle bir paranın zorla tahsil edilmesi çok çirkin bir haksızlıktır.

GERİDE KALANLAR

CIOFF Başkanı Mösyö Jean Roche kafilemize yaptığı veda konuşmasında "Böyle festivallerden sonra akıllarda yalnız güzel olan şeyler kalır, kötüler unutulur" demişti. Bu sözlerin gerçekliğini her geçen gün daha derinden kavramaktayız. Kafilemizdeki arkadaşlar "Fransa maceramızın" kötü, sıkıntılı yanlarından bahsetmiyorlar bile. Ne zaman konu açılrsa, konuşulanlar hep yaşanan zevkli, heyecanlı, unutulmaz olan anılar. Hatta sıkıntılı saatler bile sanki tatlı anılar gibi anlatılıyor.

Arkadaşlarımız hep olumlu unsurları hatırlarken, derneğimiz de bu deneyimden önemli kazanımlar elde etmiştir. Herşeyden önce, gelecekte benzer seyahatleri daha dikkatli ve daha ayrıntılı planlayacağımızı biliyoruz. Çünkü gerekli yol tecrübesini elde etmiş durumdayız. Karşılaşılması olası güçlükleri daha iyi kestirebiliyoruz.

Ayrıca katılmış olduğumuz program, festival, turne vs gibi etkinliklerin planlanması, örgütlenmesi, kitlelerin katılımının sağlanması, içeriğin nitelikli ve programın alışılmadık dışında renkli ve ilginç olabilmesi açısından da bizler için öğretici olmuştur. Fransa turnemiz sırasında öğrendiklerimizi olanak bulduğça kendi etkinliklerimizde de uygulayacağımızdan ve hatta bunları daha da geliştireceğimizden herkes emin olabilir.

Bunlardan başka bir kez daha vurgulamak istediğim önemli bir kazanım vardır. Fransa turnesi derneğimiz için Türkiye dışında bir ülkeye yapılan ilk seyahat idi. Fakat bu kesinlikle son seyahat olmayacaktır. Dünyanın kapıları artık önümüzde açık durmaktadır. İstedığımız ülkeye gidebiliriz. Bu bizim çalışmalarımıza ve özverilerimize bağlı.

Kıbrıs Folklorunda Sarılık Hastalığı

Tuncer BAĞIŞKAN

Yaklaşık 9 bin yıl gibi uzun bir süre içerisinde Kıbrıs'a değişik kültür çevrelerinden gelen insanların vatani olan Kıbrıs adası, zaman süreci içerisinde ya yeni gelenlerden birşeyler almış, ya da onlara birşeyler vermek suretiyle kültürünü zenginleşerek biçimle miştir. Yakın geçmişimize kadar uzanıp, araştırmalar sonucu saptanan bulgu ve belgeler bu görüşlerimizi doğrular niteliktedir. Bu araştırma yazımızda, Kıbrıs'taki sarılık hastalığı ile bu hastalık etrafında gelişen inanç ile sarılık hastalığını sağıltma uygulamaları üzerinde durulacak, inanç ve uygulamaların kaynakları belirlenmeye çalışılacaktır.

SARILIK HASTALIĞI

Yakın geçmişimizden günümüze aktarılan kaynak kişi bilgilerinden sarılık hastalığının üşütme, titreme, iştahsızlık, uzun süreli uyuma ve özellikle gözlerin beyaz kısmı ile yüzdeki sararmayla kendini belli eden bir hastalık olduğu öğrenilmektedir. Bu hastalığa kısaca "Sarılık" veya "Güzelliğine uğramak" denirdi. (K.K.218) (1) Kaynak kişiler, insan yaşamının üç dönemindeki sarılık hastalığından söz etmektedirler.

(1) Yeni doğan bebeklerin veya yeni doğum yapan loğusaların ilk yedi gün içinde sarılık olmaları.

(2) Anne ile babanın kan uyumsuzluğu sonucu çocuğun sarılıklı doğması (Talasemia)

(3) Çocuklar ile yetişkinlerin herhangisi bir zamanda ve değişik nedenlerle sarılık olmaları.

Sarılık hastalığı genellikle kötü ruhlarla başlanır; hastalığa kötü ruhların veya "Albastı garısı"nın neden olduğuna inanılırdı. İnanca göre Albastı garısının şerrine uğrayan veya Albastı Garısını görüp korkan veya çarılan (K.K.250)

loğusalar veya özellikle yeni doğan çocukları, sarılık olurlardı. (K.K. 73) Korku geçiren kimselerin sarılık olmaları için idrar yapmalarının sağlanması adettendi. (2)

Gelişmeyen, yürümeyen, sürekli zayıflayan ve sararıp solan çocukların hastalanma nedenleri kötü ruhlar tarafından değiştirilmelerine veya bezleri ile çocukların, mündar (cenabet) kadınlar tarafından atlanmalarına yorumlanırdı. (3) Böyle bir hastalık "Çocuğun gölgelenmesi" şeklinde tanımlanırdı. (K.K.117)

Korkulan bir hastalık olduğu için, sarılık ile diğer önemli hastalıklardan söz edileceğinde önce "ÜZERİMİZE AFIYET" denikten sonra söze başlanırdı. (K.K.265)

Sarılık geçirenler genellikle dinsel-büyüsel yöntemlerle sağıltıldıkları gibi, aşağıdaki yöntemlerle de tedavi edildikleri öğrenilmektedir.

- 1- Hastalar, içinde soğan kabuğu kaynatılan suyla yıkanır (K.K.221)
- 2- Hastalara devenin idrarı ile südü karıştırılıp içilirdi. (K.K.250) (4)

(1) "Güzelliğine uğradı" deyimli başka hastalıklar için de kullanılırdı.

(2) Belçika tip folklorunda da sarılığın korku sonucu meydana geldiğine inanılırdı. (Ali Haydar Bayat, "Halk Tıbbında Özelliklerle Anadolu'da Sarılık Hastalığı ve Tedavisi", III. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, Cilt IV, 1987, s.58)

(3) Dr. D.Styllanou, "A collection of the Traditions, Customs, Beliefs and wisdom of the Peasantry of Cyprus", Romantic Cyprus, s.219; Kutlu Adalı, Dağarcık, s.261; Tuncer Bağışkan, "Karşılaştırma Yöntemiyle Kıbrıs Türk ve Rumlarda Ortak İnanç ve Uygulamalar", Halkbilimi, Sayı.11, s.23-24

- (Benzer uygulama Anadolu'daki Zonguldak /Safranbolu'da da yapılmaktaydı.) (5)
- 3- Hastalara ZANO diye bilinen bir kuş yedirilirdi. (K.K.133)
- 4- Hastalara kehribar boncuğu yalattırdı. (K.K.234) (Hastalara Manisada kehribar içirilir, Zonguldak'ta- Safranbolu- ise hastalar kehribarlı suyla yıkanırıldı) (6)
- 5- Hastalar, sabah açkarnı olmak kaydıyla ve üç gün süreyle güneşe karşı (veya bir çalının üzerine) idrarlarını yaparlardı (K.K.124)
- 6- Hastalara acı olan Kocaman Sakal otu (Koca Sakal) kıyılıp içine şeker ilave edilerek yedirilirdi. (K.K.177)(7)
- 7- Hastalara içinde ağı ağacının dalları kaynatılan su içirilirdi. (K.K.177) (8)
- 8- Ovalarda yetişen Acı Hıyar veya Acı Kavun olarak bilinen otun (Ecballium Elaterium) hurmaya benzeyen meyvesinin suyu hastanın burnuna üç damla damlatılırdı. (K.K.44,175,177,186,228) (Kıbrıs'ta yaygın olan bu uygulamanın benzeri Anadolu'daki Bergama, Tekirdağ, Zonguldak-Safranbolu ve Urfa'da da saptanmıştır) (9)

YENİ DOĞAN ÇOCUKLAR İLE LOĞUSALARIN SARILIK OLMAMASI VEYA ALBASMAMASI İÇİN ALINAN ÖNLEMLER

Genel açıklamada, Albastı Garısının şerrine uğrayan yeni doğan bebeklerin ve annelerinin sarılık olduklarına inanıldığını söylemiştik. Özellikle yeni doğan bebeklerin Albastı Garısı tarafından bastırılıp hasta olmamaları için aşağıdaki önlemler alınırdı.

- (1) Loğusa ile çocuk 40 gün süreyle beklenirdi. Yalnız bırakılmaz ve kendilerini bekleyen biri olmadan uyumuzlardı. (K.K.182)
- (2) Kırk gün süreyle loğusanın kulağının arkasına, çocuğun ise alınının ortasına çivit konurdu. (K.K.175)

- (3) Çocuğun baş ucuna veya yastığının altına "Gara Saplı Bıçak", bir çapıda bağlı Garacocco (çöretu), Kömür (10), En'am (11), yatağının altına (K.K. 73,265) veya başucuna (12) süpürge konurdu. (K.K. 73,265)
- (4) Loğusanın yemenisinin (Baş örtüsü) ucuna bir tutam garacocco bağlanırdı (K.K.195,198) (13)
- (5) Çocuk kıza baş ucuna bir makas, erkekse "Gara Saplı" bir bıçak konurdu (K.K.26)
- (6) Çocuğun beşiğine al ile sarı tül bent (yemeni) bağlanır veya çocuğun beşiği bunlarla örtülürdü. (K.K.73,175,265)

- (4) Kaynak Kişinin elindeki muska kitabına göre bu uygulama yapılırdı. Muska Kitabı, Kıbrıs'ın Osmanlılar tarafından fethinden sonra Kıbrıs'a gelen Suriyeli büyük dedesi tarafından Kıbrıs'a getirilmiştir. Baf kazasına bağlı Lapidu köyü ile civar köylerdeki hastalar bu kitaba göre tedavi edilir veya sağaltılırlardı.
- (5) Doç. Dr. Ali Haydar Bayat, aynı eser, s.53
- (6) Nazmi Baycın, Manisa Folklor Derlemelerinden Halk Tedavileri III, Gediz, Sayı 53, 1941, s.12
- (7) Ayrıca, çocuklarını düşürmek isteyen hamile kadınlar, Kocaman Sakal otunu kaynatıp bu suyu yıldız görmesi için bir gece evin dışında bekietirler (Yıldıza koymak), ertesi sabah bu suyu aç karnı içerlerdi. (K.K.149)
- (8) Anadolu'da olduğu gibi, Hastalara acılı veya tiksindirici şeylerin içirilmesiyle, hastalığa neden olan vücuttaki kötü ruhların etkilenip vücuttan kaçacağı inancı Kıbrıs'ta da olabilir.
- (9) Doç.Dr.Ali Haydar Bayat, aynı eser, s.51
- (10) Erdoğan Saracoğlu, "Kıbrıs'ta Doğumla İlgili Gelenek-Görenek ve İnançlar", III. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, Cilt IV, s.336
- (11) Aynı eser, s.336
- (12) Aynı eser, s.336
- (13) Garacocco, kara saplı bıçak, makas, tuz, sürme ve deve etinin kötü ruhları uzaklaştırma gücüne sahip olduğuna inanılırdı.

(7) Çocuğa tuz gömleği giydirilirdi. (K.K. 172,175,178,183) (14)

(8) Loğusanın yatağının altına kırmızı çember konurdu. (K.K. 87)

(9) Loğusa evinin kapısı kırk gün süreyle aralık bırakılırdı (K.K.73)

(10) Yatağın başucuna Kuran-ı Kerim (K.K.265), tütek veya loğusanın eşinin ceketi asılırdı. (15)

(11) Loğusanın başına al renkli yapma bir gül takılırdı. (K.K.265)

(12) Loğusanın üzerine kırmızı bir kurdele iliştirilir veya başına al yemeni bağlanır; Loğusa ile çoğunun yastığına iğne veya çuvaldız sokulur; Loğusa ile çocuk iki kapı arasına yatırılmazdı. (16)

(13) Çocuğun yatağına veya salıncağına kırk gün süreyle garscocco, üç parça peksemet ve makas konurdu. (K.K.73, 175)

(14) Loğusa ile çocuğun gözleri sürme ile sürmelenirdi. (K.K.273) (17)

(15) Loğusa yıkanmadan evin dışına çıkmazdı. (K.K.265)

(16) Loğusanın odasının giriş kapısının üst başına deve eti asılırdı. (K.K.265)

HASTALARIN İYİ OLUP OLMAYACAKLARINI ANLAMA VE SAĞALTMA YÖNTEMLERİ

(1) Hastaların sağlıklarına kavuşup kavuşmayacağını anlamak için "Yumurtasını tutmak" denilen bir yöntem uygulanırdı. Ancak bu yöntem Klepini (Arapköy) ile İskele'de (Larnaka) veya İskele ile Lefkoşa'da farklılıklar gösterdiğinden, uygulamalar üzerinde ayrı ayrı durulacaktır.

Klepini (Arapköy) kyünde köyün okumuş (Rum) eve çağırılır ve Salı günü yumurtlayan bir tavuğun (muhtemelen kara tavuk) yumurtası bir tabağa kırılırdı. Yıldız görmesi için tabak bir gece evin avlusunda bırakılırdı ki buna "Yıldız koyma" denirdi. Sabah olunca okumuş kişi eve gelerek tabağın içine konan yumurtayı incelerdi. Eğer tabak-

taki yumurta kırıldığı gibi duruyorsa hastanın sağlığına kavuşacağına; eğer yumurtanın beyazı sarı kısmı kapatmışsa hastanın öleceğine yorumlanırdı. Eğer kırılan yumurta kırıldığı gibi kalmışsa bir kazanda su kızdırılır, kızdırılan su kırılır ve içine bir tane yıldız görmesi için evin avlusuna otırılan yumurta konurdu. Hazırlanan su, hastanın başı üzerinde tutulan kalbura Andulya denilen su kabağıyla üç seferde dökülürdü. Böyle yapıncı hastanın sağlığına kavuşacağına inanılırdı. (K.K.184)

Lefkoşa ile İskele'de hasta olanlar okumuşa götürülür, yüzlerine Fatiha ile İhlas sureleri okunarak üfürülürdü. Hastanın başı üzerine tutulan su dolu bir tasın içine 7 tane pakla konur ve içine bir de yumurta kırılırdı. Yıldız görmesi için tas bir gece evin dışında bekletilirdi. Ertesi sabah eğer yumurtanın sarısı ile beyazı kırıldığı gibi (yani yıldız gibi) kalmışsa hastanın sağlığına kavuşacağına; eğer yumurtanın sarısı uzamış ve beyaz kısmı sarı kısmı örtmüşse hastanın öleceğine yorumlanırdı. Eğer yumurtanın beyazında kan pıhtısı varsa, çocuğun bezinin bir kadın tarafından tutulduğu (adet kanaması amacıyla kullanıldığı) veya nüsûbet (cenabet) bir kadın tarafından atlandığı için hasta olduğuna yorumlanırdı. Ayrıca sayun içindeki baklaların çukur ile çentik şeklindeki kısımları da kontrol edilerek benzer sonuçlara varılırdı. Eğer belirtiler hastanın yaşayacağını göstermişse, tasın içindeki baklalar ile yumurta alınır ve hasta

(14) Tuncer Bağışkan, "Karşılaştırma Yönetimiyle Kıbrıs'lı Türk ve Rumlarda Ortak İnanç ve Uygulamalar", Halkbilimi, Sayı 11, s.22

(15) Erdoğan Saracoğlu, aynı eser, s.336

(16) Erdoğan Saracoğlu, aynı eser, s.336

(17) Tuncer Bağışkan, aynı eser, s.23

tas içindeki suyla yıkanır, daha sonra ise yumurtayla ovulurdu. Böyle yapı-lınca hastanın sağlığına kavuşacağına inanılırdı. (K.K.184)

(2) Loğusa ile çocuğu albasması hal-lerinde odalarına bir kaz götürülürdü. Kazın odada ötmesi veya dışkılması halinde hastanın sağlığına kavuşacağına yorumlanırdı. (18)

(3) Sürekli veya genel bir hastalığa yakalanan hastaları sağaltmak veya sağlıklarına kavuşup kavuşmayacaklarını öğrenmek için Dribimeni (Delikli) (K.K.222,213,211), Galiyenege (İyi Kadın) (K.K.241) veya Galiyenege olarak da bilinen delikli taşlardan geçirmek adettendi. Bu işlem "Al çocuğunu ver çocuğumu" denilerek üç kez tekrarlanırdı. Hastalar, karşılıklı duran iki kadın tarafından delikli taşlardan geçirilirken taşın içinde sıkışıp kalmaları halinde öleceklerine; rahatlıkla geçmeleri halinde ise sağlıklarına kavuşacaklarına inanılırdı. (K.K.211,213,222,241). Taş-ların üzerinde bazen iki, bazen ise bir delik bulunurdu. Eğer taşın üzerinde iki delik varsa, birinci kadın hastayı taşın bir deliğinden sokup karşıda duran kadına verir, bu kadın da çocuğu alıp diğer delikten tekrar kadına verirdi. Eğer taş üzerinde bir delik varsa hastayı alıp verme tek delikten yapılırdı. İşlem üç kez tekrarlandıktan sonra hastanın elbiseleri orda bırakılır veya ordaki bir ağaca asılır ve geliş yolunun dışındaki başka bir yoldan hasta evine götürülürdü. (K.K. 211,213,222) Delikli taşa geliş yolundan eve dönmesi halinde, hastalığın da eve taşınacağına, hastalığın delikli taşa kalmayacağına inanılırdı. (K.K.44)

Kıbrıslı Türk ve Rumlar delikli taşlarla hastaları sağaltacaklarına inan-dıklarından, hemen hemen her köyde bir delikli taş bulunurdu. Bu taşların çoğunun yerini saptamış olmama karşın yer yetmezliği nedeniyle sadece sarılık hastalığı amaçlarıyla kullanıldığını sap-tayabildiğim Ciyas köyündeki "Dribimeni"

(K.K.211,213,222), Yerovasa köyündeki "Galiyenege" (K.K.241) ve Kukladaki "Kadın Taşı" olarak bilinenlerin (K.K.221) isimlerini belirtmekle yetineceğim. (19) Anadolu'da benzer taşların bulunduğu ve içlerinden çocuk yapmayan kadınların veya hastaların geçirildiklerine ilişkin (Isparta, Batı Anadolu, Karadeniz -Yusuf- eli- bilgilere rastlanmaktadır. (20) Doğu Karadeniz'deki Yusufeli'de, çocuk-ların cinler tarafından değiştirildiklerine inanıldığından, cinlerin buldukları ıssız yerlere gidilerek "Sizin ise alın götürün, bizimkini getirin" denilerek uygulamalar içine girilirdi.

Hastaları delikli taşlardan geçirme inancının kaynağı antik çağlara dayandı-rıldığından bu taşların tanrılara, Afrodit'e (veya Meryem Ana'ya) veya Nymph adı verilen perilere ait olduğuna inanılı-rdı. (21) Leymosun'da Vefa ailesine ait evin bahçesinde "evin uğuru" ile "evin bereketi" sayılan iki delikli böyle bir taşın geceleri beyaz çarşafı bir kadının çıktığının iddia edilmesi (K.K.44,276) ve bu taşın hemen yanında antik çağlara ait bir mezarın daha sonraları açığa çıkmış olması, delikli taşlara dayalı inanç ve uygulamaların kaynağının antik çağlara dayandığı iddialarını pekiştirmek-tedir görüşümdedir.

(4) Hasta çocuklar gece olunca anneleri tarafından mezarlığın musalla taşına götürülürler ve orda Gulluri

(18) Erdoğan Saracoğlu, aynı eser, s.336

(19) Değişik yerleşim birimlerinde delikli taşlarla hastaları sağaltma uygulamaların-da farklılıklar vardır. Ancak konuyu değitirmek için bunların üzerinde şimdilik ayrı ayrı durulmayacaktır.

(20) Bener Hakkı Hakeri, Kıbrıs Postası Gazetesi, "Delikli Taşlar", 24.6.1983. (P. Nallı, Boratav, 100 Soruda Türk Folkloru, S.124 (Everek Yakınlarındaki Delikli Taş)

(21) Maria Paraskevopoulou, Researches into The Traditions of the Popular Religious Feasts of Cyprus, Nicosia, 1982, s.7-8,146

denen halka şeklindeki çöreğin içinden geçirilirlerdi. (22) İşlem sonrasında hastalar musalla taşının üzerinde bırakılır ve anneleri (veya hastayı oraya getirenler) ordan ayrılarak yakındaki bir yere gizlenirdi. Hastanın musalla taşında ağlaması halinde sağlığına kavuşacağına, ağlamaması halinde ise üç güne kadar öleceğine inanılırdı. Hasta çocuğun musalla taşında ağlaması üzerine yakında bir yere saklanan bir başka kadın çocuğu gidip alır ve mezarlığa geliş yolunun dışındaki başka bir yoldan arkasına bakmadan koşarak çocuğu evine götürürdü. (K.K.206)

SARILIK HASTALIĞINI DUAYLA SAĞALTMA

(1) Tüm diğer hastalıklarda olduğu gibi, sarılık olan hastaları bir okumuşa götürmek adettendi. (23) Hastalara dualar okunup yüzlerine üfürülür, hastalara muska veya Hamaylı yazılır (K.K.221) veya hastalık korkudan ileri gelmişse hastanın adına kurşun veya tuz dökülerek hastanın korkuluğu çıkartılırdı.

(2) Üzerine dua okunan bir altın hastanın boynuna asılır (K.K.235) veya hastaya bir buçuk Yasin okunduktan sonra herhangi bir altın takısı ona üç kez yalattırıldı. (24) Ortaçağ Avrupasında, renginden dolayı sarılık hastalarını sağaltmada altından yararlanıldığı öğrenilmektedir. (25)

(3) Su dolu bir bardağın içine, üzerine mürekkepli kalemle "Ayetül Kürsü duası" yazılan bir kağıt konup parmakla karıştırılırdı. Mürekkebin tamamının suya dağılmasıyla suyun okunmuş olacağı ve bu suyun her türlü hastalığı yok etme gücü kazanacağı varsayıldı. Okunmuş suyun tamamının hastaya içirilmesi halinde hastanın sağlığına kavuşacağına inanılırdı. (K.K.250)

(4) Sarılık olan kişiler için "Güzelliğini uğradı" denilerek, güzelliğini kesmek için bir okumuşa gidilirdi. (26) Hastanın

başı kırmızı bir yemeniyle örtülür ve dua okunurken hastanın başına sembolik olarak kara saplı bir bıçakla çapraz hatlar çizilirdi. Böyle yapılmca hastalığın kesileceğine inanılırdı. (K.K.218) Aynı uygulamanın Kıbrıslı Rumlar tarafından da yapıldığı öğrenilmektedir. (27)

(5) Kırmızı renkli bir iplikle Albasan çocuğun boyu ölçülür ve bu ipliğin üzerine dizilen boncuklarla tesbih çekilir, dua edilir. (28)

(6) Yeni ay doğduğunda bir kişinin yüzüne bakılması halinde, yüzüne bakılan kişinin sarılık olacağına inanılırdı. Bu nedenle yeni ay doğduğunda önce:

"Ayı gördüm Allah amentübillah

Aylar mübarek olsun ya resulallah" sözleri söylenip dua edildikten sonra bakılacak kişinin yüzüne bakılırdı (K.K.261)

(7) Hastalar, haç için Mekke'ye gidip dönenlerin beraberlerinde getirdikleri ve içinde arabça dualar yazılı taslarla yıkanır veya bu taslardan su içerdiler. (29)

(22) Başka bölgelerde hasta çocuklar üç veya dört yol ortasında bırakılır, mezar içine indirilip bırakılır veya bir mezar üzerinde üç kez cirlendikten sonra orda bırakılırdı. Uygulamalarda bölgesel farklılıklar vardı. Bazı bölgelerde uygulamalara hasta çocuğun annesi kesinlikle karıştırılmaz, bu uygulamaları başka kadınlar (alleve kani karışmamış) veya çocuklar yapardı.

(23) Dr. Demetrios Stylianou, "A collection of the Traditions, Customs, Beliefs and Wisdom of the Peasantry of Cyprus", Romantic Cyprus, 1972, s.226

(24) Erdoğan Saracoğlu, aynı eser, s.336

(25) Mongold, A History of Drugs, Switzerland, 1971, s.71,113

(26) Bu uygulama yaklaşık 100 yaşındaki Emine Alinin nenesi tarafından Elye ile Angolem köylerinde yapılırdı.

(27) Maria Paraskevopoulou, aynı eser, s.129

(28) Erdoğan Saracoğlu, aynı eser, s.336

"HASTANIN OTUNU SÖKME" UYGULAMALARI

Dermanı bulunmayan yaraları, ağrı-ları (sızıları), iç hastalıklarına yakalan-anları ve dermanı bulunmayan bir hastalık-tan sararıp solanları sağaltmak için, ovalarda ve sulak yerlerde yetişen Korton-golo (Adam otu, Mandragora, Beşdamar otu) K.K.155), Gukkulohorto (K.K.264) ve Trigungulu (Dana burnu-Whitlow cockchafer grub) isimli otların hastala-rın adına sökülmesi adettendi. Kıbrıs genelindeki Türk ile Rumlarda yaygın olan bu inanç (30), otun söküldüğü gibi hastalığın da vücuttan söküleceği (kötü ruhların vücuttan çıkacağı) varsayımına dayanmaktaydı. Ancak hastalıkların tamamen geçebilmesi için otun köklerinin hiç koparılmadan sökülmesi gerektiğine inanılırdı.

Mandragora olarak bilinen otun, Hıristiyanlık öncesi Avrupa topraklarında bulunduğu, daha sonraları Tevrat-ı Şerife girdiği ve Kıbrıslı Türkler ile Kıbrıslı Rumlar tarafından hastaları sağaltmak amacıyla kullanıldığı öğrenilmektedir. (31) Otun sökülmesi, söküldükten sonra üzerine hastanın boyuna ölçülen bir ipliğin (ipek veya pamuk ipliği) sarılması, üzerine 40 gün süreyle hastanın idrarının dökülmesi, karışımın yıldız görmesi için evin dışında bir gece bekletilmesi, kökün ocak başında kurumasından sonra yenmesi veya dama atılması gibi uygula-malar itibarıyla Kıbrıslı Türkler ile Kıbrıslı Rumlarda ortak yanlar görülmektedir. (32) Ancak bazı bölgelerde sökülme öncesi namaz kılınması, bir islam inancı olarak uygulamalar sonradan girdiği şeklinde yorumlanabilir.

Bu otun Anadolu'da sadece Bodrum'da yetiştiği saptanmış olmasına karşın, bu yönde herhangi bir uygulamaya içine giri-lip girilmediği belirtilmemektedir. Sadece birçok milletlerin geleneklerinde önemli rol oynadığı ve kökü sökülürken acı ses çıkartıp duyuları çarptığı için köpeklerle söktürtüldüğüne değinilmektedir. (33)

HASTALARIN GULLURİSİNİ (HALKA ÇÖREK) YAPMAK VE HASTALARI ÜÇ VEYA DÖRT YOL ORTASINA BIRAKMAK

Sarılık ile ateşli hastalık geçiren ve yürümeyen çocukları sağaltmak için, onları üç veya dört yol ortasında Gulluri adı verilen halka şeklindeki çörekten üç kez geçirmek Kıbrıs genelinde yaygın bir adetti. (K.K.195,215,217,221 v.d) Ancak uygulama şekli itibarıyla bölgesel farklılıklar vardı. "Yanımdan Iraklar", "Galez Yenegez" ve değişik isimlerle anılan kötü ruhların sağlıklı çocukları alarak yerlerine hasta çocuklar bıraktık-larına inanıldığından, kötü ruhların aldığı sağlıklı çocukları onlardan geri almak için çok değişik uygulamalar içine girilirdi. Uygulamaların çok değişik varyantları olması nedeniyle, bunlardan ancak ikisine burda değinilecektir.

(1) Adet kanamalarını görmemiş 5 veya 7 kız çocuğunun, bütün başlı (başın-dan tek nikâh geçmiş) 7 evden diledik-leri unlarla Gulluri adı verilen halka şeklinde bir çörek yapılırdı. (K.K.59,190) (34) Güneş batınca veya gece yarısından sonra hasta çocuğun annesi dışındaki kadınlar, çocuk ile çöreği alarak ve hiç

(29) Her hastalığın ayrı bir duası olduğuna inanıldığından, her hastalığın da ayrı bir tasi vardı. Ancak bu tasların sadece sayıları az olan ve çoğu kentlerde oturan Hacı kadınlarda bulunduğu söylenmektedir.

(30) Dr. Demetrios Stylianou, aynı eser, s.226; Tuncer Başışkan, Halkbilimi, Sayı 12,s.8

(31) Aynı eser, s.227; Tevratı Şerif, Tekvin, Bap.30, Ayet 14

(32) Otun sökülmesi ile kullanılmasıyla ilgili bölgesel farklılıklar saptanmış olduğundan, bu çalışma ayrı bir başlık altında ele alınıp irdelenecektir.

(33) Pertev Nallı Boratav, 100 soruda Türk Folkloru, s.55

(34) Maria Paraskevopoulou, aynı eser,s.42

konusmadan üç veya dört yol ağzına giderlerdi. (K.K.59,190) (35) Bazı yerlerde hiç kimse görmeden hasta çocuklar kucaklanıp önce köyün çeşmesine götürülüp yıkanır, sonra da üç veya dört yol ortasına götürülürlerdi) Hasta önce çöreğin içinden üç defa geçirilir, sonra da çöreğin içine oturtulurdu. Orda üç defa "Gavole" diye pahl çığırıldıktan sonra (36) hastayı oraya götürülenler ayrılıp görünmeyen yakındaki bir yere saklanırlardı. Belli bir süre sonra çocuk ağlamaya başlayınca, çocuğu oraya getiren kadının dışındaki başka bir kadın gidip çocuğu alır ve buraya geliş yolunun dışındaki başka bir yoldan koşarak evine götürürdü. Çörek ise bazen köpeklerin yemesi için yolun içine bırakılır, bazen ise eve getirilip çocuklara dağıtılırdı. Bu uygulama ateşli hastalıklar ile yürümeyen çocuklara da yapılırdı. (K.K.59,190,195,217)

(2) Hasta çocukların anneleri sabah erkenden kalkıp büyük bir çörek yaparlar ve kenarına da bir mum yakarlardı. Alaca vakti olunca çocuğun annesinin dışındaki bir kadın ile bazı çocuklar (muhtemelen evlerden un dilenen çocuklar) hasta çocuğu alıp pahl çağırarak dört veya üç yol ağzına giderler ve çocuğu orada bırakıp ayrılırlardı. Daha sonra oraya giden başka bir kadın çöreği hastanın başından aşağıya üç defa geçirir, üç defa da "Galezeyenegez!!! getir bana çocuğumu al çocuğumu" veya "Galezeyenegez!!! al çocuğumu ver çocuğumu"(37) deyip üç defa da pahl çağırarak ordan ayrılırdı. Ordakiler çocuğu yolun içine bırakıp çevredeki bir yere saklanırlardı. Çocuk ağlamaya başlayınca, çocuğu oraya getirenlerin dışındaki başka bir kadın, başka bir yoldan pahl çağırarak gelip çocuğu alır ve geliş yolunun dışındaki başka bir yoldan koşarak çocuğu evine götürürdü. Çörek ile çöreğin üzerinde yanan mum yolun içinde bırakılırdı. Üç ayrı işlemi yapan üç kadının birbirlerini görmemeleri, değişik yollardan oraya gidip, değişik yollardan ve

arkalarını bakmadan ordan ayrılmaları gerekirdi. Böyle yapılıncsa sağlıklı çocukları çalıp yerine hastalıklı çocuklar bırakan kötü ruhların, çaldıkları sağlıklı çocukları geri getireceklerine inanılırdı. Bu inanç Kıbrıslı Türk ile Kıbrıslı Rum kadınları arasında yaygındı. (K.K.221,215,263,271) Bu uygulamadan sonra yaşayacak olan hastaların üç güne kadar iyileşeceklerine, ölecek olanların ise üç güne kadar öleceklerine inanılırdı.

HASTANIN BAŞINDA SICAK EKMEK VEYA BITTA TOKUŞTURMAK

(1) Sarılık olanlar için önce bir saçta veya bir varel kapağının üzerinde iki tane bitta yapılırdı. (38) Sonra hastanın başı kırmızı: (al) bir yemeniyle (baş örtüsü) örtülürdü. Yapılan sıcak bittalar hastanın başının üzerinde birbirine tokuşturulurken bir buçuk Yasin okunurdu. İşlem tamamlanınca bittalar evin dışına atılır, yemeni ise bir gül ağacına örtülürdü. İşlem üç gün tekrarlanırdı. Bittaların evin dışına atılmasıyla sarılık hastalığının evin dışına atılmış olacağı ; yemeninin gül ağacına örtülmesiyle de hastanın gül gibi kırmızı olacağı varsayılırdı. (K.K.43)

- (35) Maria Paraskevopoulou, aynı eser, s.85
 (36) Oğuz M. Yorgancıoğlu, Kıbrıs Folkloru, s.49 (Gavvole, Lâtin dillerinde Diavolos' dan (şeytan) gelme olup, Rumlardan Türklerle geçmiştir. Şeytanların animasıyla anıldıkları yere gideceklerine inanıldığından, çaldıkları sağlıklı çocukları getirip hastalıklı çocukları geri almaları için onlara çağırılırdı.)
 (37) Bazı bölgelerde hasta çocuklar mezar üzerinde, killiselere, çalılarının altında v.s. yerlerde cirlenirken aynı sözler söylenirdi. Ancak bazı yerlerde "Galizeyenegez" sözcüğü söylenmeden de manevi güçle "Al çocuğumu ver çocuğumu" diye hitap edilirdi.
 (38) Bitta, yufkanın karşılığı olan hamur işine Kıbrıs'ta verilen isimdir.

(2) Fırında iki tane küçük ekmeğin yapıldı. Ekmekler fırından çıkarılınca, bunları birer eline alan okumuş kadın, hastanın şakağına bunları vururken, "Umduğun bu olsun" (yani, iyi olsun anlamına gelirmiş) derdi. İşlem üç kez tekrarlanınca ekmekler evin dışına atılırdı. (K.K.163)

HASTALARIN ÜZERİNDE ATEŞ YAKMAK

Yeni doğan çocuğu Albasması halinde, üzerine bir saç konup içinde ateş yakılırdı. (39) Ateşin kötü ruhları uzaklaştırma gücüne sahip olduğuna inanıldığından (40), böyle bir uygulamanın bu amaca yönelik olarak yapıldığı savunulabilir görüldüymü.

HASTALIĞI BAŞKASINA DEVRETMEK

Hasta olan kadınlar, başlarındaki yemeniyi çıkartıp başka birine verirdi. Yemeninin vereceği kişi "Aldım Kabul ettim" diyerek yemeniyi alırdı. Hasta iyileşinceye kadar yemeni alan kişiye kalır, iyileşince de sahibine iade edilirdi. Hastanın yemenisini başka birine vermesi, hastalığın da yemeni gibi evden uzaklaşması ve hastalığın yemeniyi alan kişiye geçmesi anlamına geldiği savunulmaktadır. (K.K.218)

HASTANIN ADINA ÇALI VEYA AĞAÇ BASTIRMAK

(1) Küçük bir çam ağacının (Çam torunu) burnu, hastanın adına yere eğilerek üzerine bir taş konurdu. Hastalık geçince de taş konduğu yerden kaldırılırdı.(41) (K.K.145,146,177,195)

(2) Gabbar çalısının bir dalı yere eğilerek üzerine taş konurdu. Üzerine taş konurken "Hastalık üç güne kadar geçerse seni gelip kaldıralım, suvaralım" diye adakta bulunulurdu. (K.K.221) Bazen taşla bastırılan çalının yanına sarı bir soğan ile bir dilim ekmeğin bırakılır, çalının önünde ise üç defa cirilenilirdi. (K.K.175)(42) Böyle yapılsa hastalığın orda kalacağına veya cirit-

lenmekle hastalığın vücuttan dökülüp (çıkıp) orda kalacağına inanılırdı. Hastalık geçince, çalının üzerindeki taş kaldırılır ve çalı sulanırdı.

(3) Hasta olan kişinin adına ovadaki bir çalı (43) sökülüp eve getirilir ve üzerine ağır bir taş konup yakılırdı. Hastanın ateşin etrafında üç kez dolandırılması halinde hastanın hemen sağlığına kavuşacağı yaygın bir inançtı. (K.K.242)

SARILIĞI BAL İLE HASTANIN BOYUNA ÖLÇÜLEN İPLİKLE SAĞALTMA

(1) Sarılık hastalarını sağaltmak için hastanın boyu ölçülerek elde edilen bir iplik ile bir kâse balla bir okumuşa gidilirdi. İplikler, adet kanamalarını görmemiş üç veya yedi kız çocuğu tarafından köydeki bütün başlı (başından tek nikâh geçmiş) 3 veya yedi evden toplanırdı. Bazen sadece pamuk toplanıp, bu pamuklar hastanın boyu uzunluğunda iğirilerek iplik yapılırdı. (K.K.250) Okumuş kişi iplik ile bala dua okuyarak (Avsınlamak) iplikleri hastanın adına balın içine makasla kırpardı. İplik doğrudan doğruya hastalığı simgelediğinden, ipliklerin kesildiği gibi hastalığın da kesileceğine inanılırdı. Hazırlanan karışımın hafiflemesi veya yıldız görmesi için

(39) Erdoğan Saracoğlu, aynı eser, s.336

(40) Maria Paraskevopoulou, aynı eser, s.18

(41) Bu uygulama sıtma, isgattaro ve diğer hastalıklar için de yapılırdı. Kıbrıslı Türkler ile Rumlar tarafından Gambiili (Hisarköy), Ay İrini (Akdeniz) ve Yorgoz (Tepebaşı) köylerinde uygulandığı saptanmıştır.

(42) Kıbrıs'ta yaygın olan bu uygulama sıtma hastalarına tatbik edilirdi. (Dr. D. Styllanou, aynı eser, s.224; Tuncer Bağışkan, Halkbilimi, sayı 12, s.15-16)

(43) Hastaları sağaltmak için yapılan uygulamalarda Vado (Böğürtlen), gabbar, Ballura (Gonnara), şinya ve çaltı (Galon antrobo) adı verilen çalılar kullanılırdı. (Tuncer Bağışkan, aynı eser, Sayı 12.s.13)

bir gece evin avlusunda bırakılırdı. (44) Bu karışım hastaya sabah aç karnına 1,3 veya 40 günde veya bitene kadar veya hem sabah ve hem de akşam olmak kaydıyla bitene kadar yedirilirdi.

(2) Bazen yukarıdaki şekilde sağlanan sarı veya kırmızı (veya her iki renkte de olabilir) iplikler okumuşa götürülür ve Kuran-ı Kerim'deki "Cin duası" okunurken ipliğe bir düğüm atılırdı. Aynı şekilde iplik üzerine 41 veya genellikle 40 düğüm atılınca, bu iplik ya hastanın bileğine veya boynuna bağlanırdı (K.K.250) (45) veya balın içine batırılıp hastaya yedirilirdi. (K.K.98,99) Kıbrıslı Rumlar da March veya Martis adını verdikleri hastanın boyundaki sarı ile kırmızı iplikleri hastaların bileklerine veya boyunlarına bağlardı. Karpazlı Rumlar bu iplikleri kişiye bağlamadan bir gece önce, ayazlanmaları için bir ağaca veya gül ağacına asarlardı. (46) İpliklerin ayaza konmaması halinde ipliklerin hastalığa karşı etkisiz olacağına inanılırdı. Anadolu'da M.Ö.II.bin yıllarında yaşayan Hititlilerin, kötülüklerden veya hastalıklardan korunmak amacıyla hastalara renkli iplikler bağladıkları tesbit edildiğinden, bu inancın kaynağı Hititlilere bağlanmaktadır. (47)

(3) Bir karpuz oyulup içine hastaya idrarı yaptırılırdı. Diğer yandan hastanın boyu kırmızı bir iplikle ölçülüp kırk parçaya ayrılırdı. Her ipliğin üzerine dua okunarak birer düğüm atılırdı. İplikler bir kase balın içine karıştırılırdı. Karpuz ile bal kasesi, yıldız görmesi için bir gece evin dışında bırakılırdı. Üç gün süreyle hastaya sabah aç karnına karpuz içindeki idrarı içirtilir ve günde üç parmak da bal yedirilirdi. (K.K.184) (48)

SARILIĞI ÇALILAR İLE AĞAÇLARA İPLİK BAĞLAYARAK SAĞALTMA

(1) Acı hiyar otu hastanın adına sökülüp üzerine hastanın boyuna ölçülen 7 kat kırmızı ile 7 kat sarı iplik sarılır-

dı. Bir kab içinde tualete konan bu otun üzerine hasta olan kişi 3,7 veya 40 gün süreyle idrarını yapardı. Daha sonra idrar hastaya içirilirdi. (K.K.9)

(2) Sarılık olan kişi güneşe karşı durdurularak boyunun uzunluğunda üç adet sarı ile üç adet kırmızı iplik kesilirdi. Bu iplikler 7 eşit parça halinde kesildikten sonra üzerine 7 tane acı hiyar (acı kavun) meyvesinin suyu akıtılırdı. İplikler hastanın yüzüne sürülürdü. Sarı renkli ipliklerin hastanın sarılığını alacağına, kırmızı renkli ipliklerin ise hastanın kırmızılığını vereceğine inanılırdı. (K.K.232)

(3) Hastanın boyu kırmızı renkli bir iplikle ölçülüp bu iplik hastanın adına ovoidan sökülen Galonahrobo (veya Galahrobari) olarak bilinen dikenli bir otun üzerine sarılırdı. Hasta olan kişi bu çalının üzerine idrarını yaptıktan sonra evdeki ocağın bir köşesine kuruması için asılırdı. Kuruyunca yakılan otun külü hastanın son yukanma suyunu karış-

(44) Sağlıkım karışımlarının etkilerini artırmak için bir gece evin dışında bırakılması adedi bir Hitit inancı olarak bilinmektedir. Bu adet Hitit ay tanrısı için yapılırken, daha sonra Anadolu folkloruna "Ayazlatma" olarak geçmiştir. Ancak ay tanrısının yerini Kıbrıs'ta Afrodit aldığından, Afrodit'in simgesi olan yıldızdan dolayı, sağaltma karışımlarının yıldız konması şeklinde anılır olmuştur inancındayım. (İ. Zeki Burdurlu, Anadolu Halk İlaçları, s.24)

(45) İpliğin bağlanmasıyla hastalığın da bağlanmış olacağı varsayılırdı.

(46) Maria Paraskevopoulou, aynı eser, s.37,78 (Ayazlatma inancı, Rumlarda olduğu gibi Anadolu ile Kıbrıs Türklerinde de vardı. Bu adedin antik çağlardan Bizanslılara ve Bizanslılardan yakın geçmişimize kadar devam ettiği savlanmaktadır.)

(47) Ahmet Ünsal, "Hitit Tıbbının Anahatları", Belleten, Sayı 175,1980, s.487-490

(48) Ali Haydar Bayat, aynı eser, s.52

tırılarak hasta yıkanır. (K.K.195)

(4) Galahrobari adı verilen ottan üç dal kesilip bir okumuşa götürülürdü. Okumuş, hastanın boyunu kırmızı bir iplikle 7 kez ayrı ayrı ölçer ve dalların her birinin ucundan kestiği birer filizi bu iplikle birbirine bağlardı. Bunlar bir suyun içine konurdu. Bu sudan yedi gün süreyle su içilip el yüz yıkanır, filizlerin kesildiği otun üzerine ise hasta sabahları idrarını yapardı. Yedinci günün sonunda kuruyan dallar yakılırdı. Böyle yapılıncaya sarılık hastalığının da yakılmış olacağına inanılırdı. (K.K.265)

(5) Baş bütünü (başından tek nikâh geçmiş) yedi evden yedi adet dikiş iğnesi alınır. Daha sonra hastanın boyu kırmızı bir iplikle ölçülürdü. İğnelerin ipliğinin üzerine biri bir ucundan, diğeri ise diğer ucundan olmak kaydıyla sırayla dizilirdi. İğne ile iplikler, içinde su olan bakır bir tasın içine konur ve üzerine okunup üfürülürdü. Sonra iğnelerden iki tanesi iki elle alınarak hastanın kaşları üzerine yedi defa sürüldükten sonra tasın içine atılırdı. İşlem yedi kez tekrarlanırdı. İşlemden sonra tastaki su bir nar ağacının köküne dökülür, iplik ile iğneler ise nar ağacının bir dalına bağlanırdı. Böyle yapılıncaya hastanın nar gibi kırmızı olacağına inanılırdı. (K.K.211)

Dikş iğneleriyle yapılan diğer bir uygulama ise şöyleydi: Sarı renkli bir tasın içine su ile yedi tane dikş iğnesi konurdu. (49) Hoca tasın içine Ayetül Kürsü duasını okuduktan sonra önüne oturduğu hastanın kaşlarının üzerine iki eliyle tastan aldığı birer iğneyi üç defa sürerdi. Sonra iğneleri suya atardı. İşlem üç kez tekrarlanırdı. İşlem tamamlanınca tas hastanın ailesine verilirdi. Hasta yedi gün süreyle her sabah kalktığı anda tasın içindeki suya bakardı. (50) Yedinci günden sonra tas ile içindekiler, ayak basmayan ıssız bir yere atılır veya gömülürdü. (K.K.168)(51)

(6) Hastanın boyu sarı renkli bir iplikle ölçülür ve üzerine okuması için

bir okumuşa götürülürdü. Daha sonra bu iplik sarı renkli çiçek açan bir ağaca bağlanırdı. (K.K.263)(52)

(7) Hastanın ailesi veya okumuş bir kişi tarafından hastanın adına sökülün Pernar Çalısı üzerine hastanın boyunda kırmızı bir iplik sarılırdı. Daha sonra bir Andulya (Andilya veya Su kabağı) içerisine su dökülürdü. Suyun içine ise bir iğne konup, bir yumurta kırılırdı. Diğer yandan ise bir kâsedeki balın içine pernar çalısı ile iplikler kırılırdı. Yıldız görmesi için kâse ile su kabağı üç gün süreyle evin avlusunda bırakılırdı. Üçüncü günün sonunda kabak içindeki suyla hastanın elleri, ayakları ve yüzü ters olarak yıkanır. Sonra üç veya dört yol ortasına gidilerek hastanın sırtı yola döndürülür ve su kabağının içindekiler (çalı ile iplik hariç) hastanın önünden arkasına doğru yolun içine savrulurdu. Su kabağı o an orda kırıldıktan sonra, hasta koşarak arkasına bakmadan evine dönerdi. (K.K.258) Kâse içindeki bal ise bitene kadar hastaya yedirilirdi. (K.K.257)

Bu uygulamanın benzeri Ay.Yorgi köyünde şöyle yapılırdı: Köyün okumuşu hastanın evine çağırılırdı. Önce büyük bir su kabağının içine dua okunarak hastanın boyunda kırmızı bir iplik ile su konur ve içine bir yumurta kırılırdı. Dua bitince su kabağı ile hasta, üç yol ortasına götürülerek kabağın içindekiler

- (49) Batı Trakya'da da tesbit edildi. (Ali Haydar Bayat, aynı eser, s.54)
- (50) Aynı adet İstanbul'da da tesbit edildi (Ali Haydar Bayat, aynı eser, s.54)
- (51) Sivas'ta yedinci gün pastanan iğneler ulu bir ağacın altına suyla birlikte derince gömülürdü. (Ali Haydar Bayat, aynı eser, s.54)
- (52) Mısırlıların da sarılık hastalığına karşı sarı renkli çiçekleri kullandıkları öğrenilmektedir. (Ali Haydar Bayat, aynı eser, s.59; A. Sayılı, Mısırlılarda ve Mezopotamyalılarda Mat;Ast., ve tıp, Ankara, 1966, s.126-127)

hastanın önünden arkasına doğru yolun içine dökülürdü. Kabak orda kırıldıktan sonra, hasta, arkasına bakmadan koşarak evine dönerdi. (K.K.215)

(8) Hasta olan çocuklar kutsal veya şifalı sayılan bir suya götürülüp yıkanır-
dı. Yikandıktan sonra götürebilen pence-
renin demir parmaklığına, ağaca veya
çalya, elbiseleri asılır veya elbiselerinin
ucundan kesilen bir çapıt parçası veya
bir tutam saçı bağlanırdı. (53) Eğer
hastanın elbiseleri bir ağaca asılmışsa,
getirilen başka elbiseler hastaya giydi-
rilirdi. Böyle yapılınc hastalığın orda
kalacağına inanılırdı. Bu inanç ve uygula-
ma Kıbrıslı Türk ile Kıbrıslı Rumlarda
(54) olduğu gibi Anadolu'da da yaygındı.
Antik çağlara dayanan bu inanç ve
uygulamaların, İslam ile Hıristiyanlığa
geçerek günümüze kadar geldiği savlan-
maktadır.

HASTALARI UÇURLARLA BUHARLAMAK (TÜTSÜLEMEK)

Gelişmeyen, gün geçtikçe zayıflayan,
sarılık geçiren, etleri çapıt gibi buruşan
ve hastalıktan göz kapaklarını açık
tutamayan hastaların, (veya çocukların)
veya bezlerinin; mundar (cenabet) kadın-
lar tarafından atıldığı için hasta olduk-
larına yorumlanırdı. Böyle bir hastalığı
sağaltmak için hastanın evine giden
temiz kadınların uçurlarının ucundan
kesilen çapıtlarla buhar yapılır ve yakılan
çapıt hastanın başında üç kez dolaştırı-
lırdı. Daha sonra uçurların külleri suya
dökülür, bu su kırklanır ve kırkılanın
suyla hasta yıkanır. Yikandıktan sonra
hastadan çıkarılan elbiseleri orda bırakılır-
dı. Böyle yapılınc hastanın sağlığına
kavuşacağına inanılırdı. (K.K.184)

MANEVİ GÜÇLERE SOĞAN ADAĞINDA BULUNMAK

Kıbrıs genelinde soğan, sıtma ile
sarılık hastalığını simgeleyen bir madde
olarak görülürdü.(55) Soğanın sarı renkli
olması nedeniyle, evdeki bir soğanın

evin dışına atılması veya adak olarak
kutsal niteliği olan bir kişiye verilmesi
halinde, sarılığın da soğanın evin dışına
çıktığı gibi hastalığın da evin dışına
çıkacağı varsayılırdı.

(1) Hastalığın (Sıtma, sarılık) geçmesi
için Lefke'deki Osman Paşa'nın lahdi
üzerine bir soğan bırakılırdı. (K.K.270)

(2) Loğusanın evin dışına çıkacağı
günde düzenlenen törende, loğusanın
eline verilen soğan "Al sarılığımı ver
gırmızılığımı" denilerek loğusa tarafından
evin dışına atılırdı.(56)(K.K.102)

(3) Gambilli (Hisarköy) köyünde
Gabbar çalısının taşla bastırılan dalının
yanına bir soğan ile bir dilim ekmek
bırakılır ve orda üç kez cirilenilirdi.
(K.K.175)(57)

(4) Arapköy'de (Lepini) Vado (Böğürt-
len) çalısının olduğu yere bir soğan
konup üzeri bir taşla bastırılırdı. Sarılık
geçince soğanın üzerine konan taş alınırdı.
(K.K.184)

(53) Maria Paraskevopoulou, aynı eser, s.132,134,
148-149 (Anadolu'da sadece, hasta yikandıktan sonra hastanın elbiselerinin ucundan kesilen bir parça bezin pınar kenarındaki kuşburnu çalısına bağlandığı Sivas'ın Zera (Eymir) köyünde saptanmıştır. (Ali Haydar Bayat, aynı eser, s.54

(54) Maria Paraskevopoulou, aynı eser, s.7;
Dr. D. Styllanou, aynı eser, s.95; Tuncer Bağışkan, Halkbilimi, Sayı 12, s.12-14

(55) Maria Paraskevopoulou, aynı eser, s.8
(Kıbrıslı Rumlar, Malarya hastalığının geçmesi için Aziz Epiphanius'a, Aziz Riginos'a, Aziz Prodomos'a, Aziz Eustace'ye, Aziz Kendeas'a ve Aziz İonast'a soğan (veya soğan ile yumurta) adağında bulunurlardı.)

(56) Erdoğan Saracoğlu, aynı eser, s.334

(57) Hastalığın dökülmesi için hastaların değişik yerlerde cirilenmeleri Kıbrıs genelinde yaygın bir adettir. (Maria Paraskevopoulou, aynı eser, s.94; Tuncer Bağışkan, Halkbilimi, Sayı 12, s.15-16; Rupert Gunnis, Historic Cyprus, s.425,438)

(5) Üç veya dört yol ortasına soğan bırakılırdı.(58)

- Hasta üç veya dört yolun ortasında üç kez cirilenir ve oraya bir soğan bırakılırdı. Bırakılan soğanı bulup alana hastalığın geçeceğine inanılırdı. (K.K.237)

- Hastanın adına sökülen bir çalı, üç yol ortasında ağır bir taşla bastırılır ve yanına da sarı renkli bir soğan konurdu. Buraya gelenler, geliş yolunun dışındaki başka bir yoldan evlerine dönerlerdi. Böyle yapılmış hastalığın üç yol ortasında bırakılmış olacağı varsayılırdı. (K.K.270)

SONUÇ

Kıbrıs'taki sarılık hastalığını sağaltma inançları ile uygulamalarına dayalı kaynak bilgiler, bizlere, Kıbrıs'a zaman süreci içerisinde Suriye, Suudi Arabistan (Mekke-Hac yoluyla), Anadolu, Batı Anadolu, Yunanistan ve Batı Avrupa'dan gelen kültürlerin birçoğunun yerel kültürlerle kaynaşması sonucu mevcut kültür birikiminin oluştuğu görünümünü sergilemektedir.

1571 yılında Kıbrıs adasının Osmanlı İmparatorluğunun eline geçmesiyle çok sayıda Türkün Anadolu'nun değişik kültür çevrelerinden Kıbrıs'a gelip yerleştikleri bilinmektedir. Anadolu'nun değişik yerlerinden Kıbrıs'a yeni gelen bu insanlar, bir yandan kültürlerinden birbirlerine birşeyler alıp verirken, diğer yandan da Kıbrıs'ın yerel kültürleriyle bir alış veriş içine girmişlerdir.

Aslında Osmanlı dönemi öncesinde Kıbrıs'ın yerel halkının manevi inançlarında Anadolu'yla büyük ayrılıklar yok gibiydi. Bunun da nedeni, Kıbrıs'ın bir yandan Mısır ile Suriye gibi ülkelerle temas içerisinde iken, diğer yandan da Anadolu'daki (özellikle Kilikya, Kapadokya, Karadeniz, Batı Anadolu-Efes) bölgelerle sürekli temas içerisinde olması ve nüfusunu bu bölgelerin halklarıyla beslemiş olmasıydı. (59) Söylediklerimizi birkaç örnekle şu şekilde izah etmeye

çalışalım:

Antik çağlarda Anadolu, Suriye ve Kıbrıs'ta bolluk ve bereketi simgeleyen Ana Tanrıçaya dayalı manevi bir inanç vardı. (60) Bu tanrıça Anadolu'da Kybele (daha sonraları Efes Artemis), Suriye'de Astarte ve Kıbrıs'ta da Baflı (Kuklalı) Afrodit olarak biliniyordu. Anadolu'daki tanrıçanın sembolü Ay iken, Suriye'deki tanrıçanın sembolü yıldız idi. Antik çağlarda Anadolu'dan gelen Ana Tanrıça kültü ile Suriye'den gelen Astarte kültü Kıbrıs'ta bulununca bir kaynaşma olmuş ve Kıbrıs'taki Ana tanrıça Afrodit'in sembolü yıldız olmuştur. İlk aşamada Suriye'den gelen manevi inançlar Kıbrıs'ta daha etkili olmuş ise de, ileriki aşamalarda Anadolu'daki Efes şehrinin Kıbrıs'a etkileri artmıştır. (61) Bundan önceki dönemlerde (M.Ö.2 bin) Anadolu'yu yurt edinen Hititler, Ay tanrıları olan Kaşku'nun insanları kötü ruhlardan, kötülüklerden koruduğuna ve skintili anladıkları kendilerine yardımcı olacağına inandıklarından, hastalık hallerinde

(58) Anadolu'da hastalar, dövülmüş dört soğan alarak 4 yolun her ağzında "Kurt oldum kurdeşen oldum huli!" diyerek soğanları birer birer fırlatırlar ve arkalarına bakmadan evlerine dönerler. Veya yol ortasında başlarından bulgur dökerek, yaktıkları mumu dökerek ve o zaman evlerine dönerler. (Pertev Naili Boratav, 100 soruda Türk Folkloru, s.117)

(59) Ünlü tarihçi Herodot, Histories isimli yapıtında, Kıbrıs'ta Perslere karşı M.Ö.499 yılında ayaklanan Salamis kralı Onesilus'un yanında zırhını tutan askerin Karyalı olduğunu söylemektedir. (Tarih Boyunca Kıbrıs-Anadolu İlişkileri Sergisi El Kitabı, Eski Eserler ve Müzeler Dairesi Müdürlüğü yayını, 1986, s.12)

(60) "Ana Tanrıça Kültürünün Kıbrıs Folklorundaki İzleri" konulu çalışmam sonuçlanınca, bu konuyu daha iyi anlatmamız mümkün olacaktır.

(61) Tanrıça Efes Artemis'in niteliklerinin Meryem Ana'ya verildiği M.S.4.y.y'dan sonra.

hazırlanan ilaçları, ay tanrısının etkisini artırması için, geceleri evin dışında belirli bir süre bırakırlardı. Hititlerden Anadolu folkloruna bu inanç ile uygulama "Ayazlatma" olarak geçmiştir. Kıbrıs folklorunda ise hazırlanan ilaçların bir veya üç gece süreyle yıldız görmeleri için evin dışında bırakılmaları söz konusudur. Dolayısıyla Anadolu'daki Hitit Ay tanrısından kaynaklanan bir inancın, antik çağlarda Kıbrıs'a geldikten sonra Kıbrıs'ın yıldızla simgelenen Afrodit kültüne uyarlandığı ve böylelikle günümüze kadar geldiği iddia edilebilir görüşündeyim.

Konuyu pekiştirmek için ikinci örneğimiz ise şöyledir: Anadolu ile Kıbrıs'ta hastaları üç ile dört yol ortasına bırakma gibi, kökleri antik çağlara dayanan bir inanç ve uygulama vardı. Anadolu'daki hastalar, döğölmüş dört soğan olarak dört yol ortasına gidip bu soğanları "Kurt oldum Kurdeşen oldum hu!!" diyerek fırlatırlar, başlarından yola bulgur dökerler, mum yakarlar ve arkalarına bakmadan elverine dönerlerdi. Kıbrıs'ta da çalışmalarımızda belirttiğimiz gibi üç veya dört yola dayalı benzer inançların yanı sıra, bazı uygulamalarda farklılıklar vardı. Örneğin: hastanın çöreğinin (Gullurisinin) yapılması, yapılan çörekten üç kez geçirilmeleri, yol içinde üç kez cirilenmeleri, çalılının taşla bastırılması, çocukların yol içinde bırakılmaları gibi uygulamalara Anadolu'da şimdilik rastlanılmamıştır. Antik çağlarda yok edici özelliklere sahip olduğuna inanılan Hekate, üç yol kavşaklarındaki gecenin karanlık güçlerine egemen olan bir kişiliğe sahip olduğundan, "üç yolun tanrıçası" olarak da bilinir ve ona üç yol kavşaklarında büyü törenleri yapılarak çağırılırdı. Anadolu'da bu amaçla dört yol ortasında törenler yapılırken, çağırma anında "kurt" sözcüğü kullanılırdı. Kıbrıs'ta ise yapılan törenlerde, tören için yapılan çöreğin köpekler tarafından yenmesi için yolun içinde bırakılması adettendi.

Kaynak kitaplardan öğrenebildiğimiz kadarıyla Hekate'nin kısırak, dişi köpek ve kurt kılığında düşünülmemesi nedeniyle, bu törenlerin Kıbrıs ile Anadolu'da Hekate için yapıldığı üzerinde durulabilir. Dolayısıyla Anadolu ile Kıbrıs'ın Türk ile Rumların arasında bir inanç birliği varken, uygulama alanında Anadolu'nun Kıbrıs'tan ayrıldığı görülmektedir.

Kıbrıs'taki sarılık hastalığı incelememizdeki inanç ve uygulamaların bir bölümünde, Zonguldak'taki Safranbolu başta olmak üzere Batı Trakya, Doğu Karadeniz'deki Yusufeli, Tekirdağ, Bergama, Manisa, Everek (Develi), Sivas, İsparta ve Urfa gibi yerleşim birimleriyle benzer yanlar saptanmıştır. Bu yerleşim birimlerinden kalkıp Kıbrıs'a gelen insanların böyle bir kültür birliğini sağlamış olabilecekleri gibi, bu yerleşim birimlerindeki inanç ve uygulamaları şekillendirmiş olabilecek değişik kültürlerin de Kıbrıs'ta etkili olmuş olabileceği düşünülebilir inancındayım. Bu yöndeki çalışmalarımıza Türkiye'deki folklor araştırmacılarının bilimsel çalışmalarıyla ışık tutmaları halinde sağlıklı sonuçlara varmamız mümkün olabilecektir.

İslamiyeti benimsemiş olan Türkler, Kıbrıs'a geldikten sonra Anadolu'yla temaslarını sürdürmüşlerdir. Ancak İslami inançlar ile İslami inançlara dayalı batıl inançların bir bölümünün Suriye ile Suudi Arabistan (Hacı olmak için Kâbeye gidenler aracılığıyla) yoluyla Kıbrıs'a taşındığı öğrenilmektedir. Hastalıkları sağaltmak amaçlarıyla Suriye'den getirilip kullanılan Muska Kitabı ile hastaları yıkamak suretiyle sağaltmak için kâbeye gidenlerin beraberlerinde getirdikleri şifa taşları, söylediklerimize dayanak oluşturmaktadır.

Hastaları sağaltmak için Mandragora adı verilen otun sökülmesi ve hastaları delikli taşlardan geçirme gibi antik çağlara dayandığı savlanan Kıbrıs'taki yaygın inanç ve uygulamaların varlığı Anadolu'da da saptanmıştır. Prof. Pertev

Naili Boratav, Mandragora oturun sadece Bodrum'da saptanmış olduğundan, birçok milletlerin müşterek uygulamasından ve kökü sökülürken acı sesler çıkarıp duyanı çarptığı için köpeklere söktürüldüğünden söz etmiştir. Bu nedenle Bodrum'da böyle bir inanç ve uygulamanın olup olmadığı kesinlikle öğrenilememiştir. Kıbrıs'ta bu otun sökülmesi uygulamalarına bazı bölgelerde namaz kılma gibi islâmi motifler de katılmış olmasına karşın, köpeklere söktürülmesine ilişkin izlere rastlanmamıştır.

Anadolu ile Kıbrıs'ta, birçok milletlerin benimsedikleri antik çağlara ait batıl inançlarda bir birlik görülmektedir. Ancak uygulama alanında böyle bir birliğin olduğu söylenemez. Bunun ise, Kıbrıs'ın birçok uygarlıkların karşılıklı kaynaştığı bir ada kültürüne sahip olmasından kaynaklandığı inancındayım.

Kıbrıs'ta Halkbilimi alanında yeterince çalışılmadığı; yakın çevremizden başlanarak uzak çevremizdeki kültürlerle gerekli karşılaştırmalar yapılmadığı için, bu alanda sağlıklı sonuçlara varılmasında zorluklarla karşılaşmaktadır. Bu nedenle Halkbilimi alanındaki araştırmacılarımız ile Cumhuriyetimize büyük görevler düşmektedir. Elimizdeki yayınlanmış veya yayınlanmamış verilerle Kültür birikimimizin çerçevesini az veya çok da olsa belirlemiş olmamıza karşın, daha kesin sonuçlara varabilmemiz için daha çok verilere ve daha çok karşılaştırma malzemesine ihtiyaç duymaktayız. Bilimsel yöntemlerle sağlanacak verilerle Kıbrıs'ta bir sonuca ulaşmamız ve Kültür birikimimizi gerçekçi bir şekilde dünyaya tanıtmamız mümkün olabilecektir.

KAYNAKÇA

- Adalı, Kutlu, Dağarcık, Beşparmak Yayınları, Lefkoşa, 1963
Bağışkan, Tuncer, "Karşılaştırma Yöntemiyle Kıbrıslı Türk ve Rumlarda Ortak İnanç ve Uygulamaları", Halkbilimi, Sayı 11,12,13, Halk Sanatları Derneği Yayını, Lefkoşa, 1988-1989

- Bayat, Ali Hayda, "Halk Tıbbında Özellikle Anadolu'da Sarılık Hastalığı ve Tedavisi", III. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, Cilt IV, Millî Folklor Araştırma Dairesi Yayınları, No.86, 1987
Beycin, Nazmi, "Manisa Folklor Derlemelerinden Halk Tedavileri III", Gediz, Sayı.53,1941
Boratav, Pertev Naili, 100 soruda Türk Folkloru, 2. Baskı, Gergek Yayınevi, İstanbul,1984.
Hakerî, Bener Hakkı, "Delikli Taşlar", Kıbrıs Postası Gazetesi, Kıbrıs, 24.6.1983
Mangold, A History of Drugs, Switzerland,1971
Paraskevopoulou, Maria, Researches into the Traditions of the Popular Religious Feasts of Cyprus, Nicosia, 1982
Saracoğlu, Erdoğan, "Kıbrıs'ta Doğumla İlgili Gelenek-Görenek ve İnançlar", III. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, Cilt IV, Millî Folklor Araştırma Dairesi Yayınları, No.86, Ankara,1987
Stilianou, Dr. Demetrios, "A Collection of the Traditions, Customs, Beliefs and Wisdom of the Peasantry of Cyprus", Romantic Cyprus, Published by Kevorc K.Keshishian, Nicosia-Cyprus,1972
Ünsel, Ahmet, "Hitit Tıbbının Anahatları", Belleten, Sayı. 175,1980
Yorgancıoğlu, Oğuz, Kıbrıs Folkloru, Mağusa,1980

KAYNAK KIŞILAR ★

Kaynak Kişi

Künye Fişi	No Adı-Soyadı	Yaşı	Doğum Yeri
99	Cahit Karayaz	75	İstinco(Tabanlı)
149	Hüseyin Bağışkan	65	Mitsada(Pınarlı)
168	İbrahim Çerkez	87	Limasol
186	Durmuş Çekimler	67	Melunda(Mallıdağ)
198	Fatma Hasan Saro	77	Ay.İrini(Akdeniz)
261	Hatice Cemal	62	Elye(Doğancı)
264	Ali Mehmet Hacışevki	75	Malya(Bağlarbaşı)

★Metinde sözedilip de listeye alınmayan Kaynak Kişilerle (K.K) ilgili bilgi için HALKBİLİM dergimizin 13. sayısındaki ilgi yazımızın Kaynak Kişi listesine başvurulabilir. Dergimizdeki yer yetmezliği nedeniyle böyle bir gönderme yaptığımız için özür dileriz.

Birleşmiş Milletler Eğitsel, Bilimsel ve Kültürel Kurumu

Folklorun Korunumu için Teknik ve Adli Özel Komitesi

ÇEVİRİ

Sarper İNCE ★

Bu belge, merkezi Finlandiya'nın Turku kentinde bulunan Kuzey Folklor Enstitüsü Başkanı Prof. Lauri Honko tarafından hazırlanmıştır. Belirtilen düşünceler Unesco'nun resmi görüşleri değildir.

FOLKLÖRÜN KORUNMASI İÇİN ULUSLARARASI İŞBİRLİĞİ SEÇENEKLERİ

Folklorün korunması için geçmiş komite-lerin yaptığı çalışmalar:

Geçmiş 15-20 yıl içerisinde folklörün, kültürel ve sosyal kişiliğe vurduğu damga ile ulusların ve tüm insanlığın ruhsal mirasındaki önemi epeyce artmış bulunuyor. Bu döneme dünyayı genelde etkilemiş ikinci geleneksel kültür dalgası olarak bakılabilir. Birinci dalga 18. yüzyıl sonları ve 19. yüzyılda Avrupa romantizmi ile birlikte batı medeniyetine girmesi olmuştur. İlk dalga daha çok Avrupa'da etkili olmuş ve dünyanın diğer köşelerine oradan yayılmıştır. İkinci kültür dalgası daha evrensel olmuş, endüstri ülkeleri yanında 3. dünya ülkelerinde de yaşanmıştır. Gerçi

değişik kültürlerdeki güdülenme ve gelişme ortamları farklılıklar içermiştir; yine de etkisi hemen her yerde görülmüş- tür diyebiliriz. Aşağıda sıralanmakta olan çabaların:

- gelişmekte olan ulusların, etnik ve kültürel azınlıkların kurtuluşları
- sömürgeciliğin ortadan kaldırılması
- merkezîyetçilik ile bölgecilik
- kültürel hegemonyalara (yüksek sanat kültürü veya toplu eğlence denile- rek) karşı savaşım
- bölgesel kültür ortamının korunması

tümü, güçlerinin bir kısmını taşradaki kültürel hayatın köklerinden almışlardır. Bu kökler ki sözlü edebiyattan, gelenek ve göreneklere, halk müziğine ve sanata, halk mimarisinden inanış ve ibadetlere kadar uzanan yöresel genel bilgiye dayanır.

Folklorun en genel işlevi, geleneksel hayat biçimlerinde saklı olan değerleri,

sosyal ve ulusal kimlikleri vurgulamak olmuş ve bunu geleneksel değişiklik akımlarına karşı yapmıştır. Değişiklik kaçınılmaz olabilir. Düşüncesizce modernleşme dengesiz bir dünya görüşü yaratabilir. Böyle durumlarda geleneksel kültürler değişiklikleri kendi ölerine uydurma yeteneğine sahiptirler. Öte yandan, folklor bölgesiyle kısıtlı olmamalıdır. Eğer kültürel ve sanatsal varsayımları doğru ise, folklor yaratıcılığının en iyi ürünleri etrafa saçılarak dünya kültürünün bir parçası yapılmalıdır. Böylece kültür, elit kültürle karşı denge görevi yapan demokratik bir unsur olmakla kalmayacak, tüm dünyada anlaşılabilir bir dil, daha engin bilgi ve anlayışı sağlayan bir alet olabilecektir.

Folklorün korunması için Unesco'nun çabası, folklor değerleri ve geleneksel kültürler için şimdiye dek yapılanların belki de en etkilisidir. Bu çabanın iki başlangıç noktası olmuştur:

1) Bolivya hükümetinin, Unesco genel sekreterliğine folklorün korunmasının araştırılması ve uluslararası telif hakkı anlaşmasının dahil edilmesi için yaptığı öneri;

2) Unesco genel sekreterliğinin 1979 yılında folklorün durumunu genel kültürel açıdan araştırmak için üye ülkeler arasında yaptığı anket.

İkinci gelişme folklorün korunması için hükümet uzmanlarının 1982 yılında, Paris'te birinci komite toplantısının gerçekleştirilmesine yol açmıştır. İki buçuk yıl sonra 1985 yılında, yine Paris'te ikinci komite toplantısı yer almıştır.

Birinci komitenin görevi Unesco yönetimince yapılan ankete gelen 92 cevabın değerlendirilmesi ve folklor ve geleneksel popüler kültür varlığının, gelişmesinin ve otantığının saptırmalara karşı nasıl korunabileceğine dair öneri sunmaktır. (Rapor 1:3). Komite, telif hakkı konusunu, Unesco ve WIPO (Dünya Entellektüel Varlıklar Örgütü) uzmanlarının yapacağı ortak birleşime bıraktı. Folklorün tanımı, kimliğinin belirlenmesi, muhafaza ve korunması konularına eğile-

rek Unesco ve üye ülkelere belli tavsiyelerde bulundu. Bu tavsiyelerin önsözünde folklorün önemi şöyle tanımlandı:

"Folklor, insanlığın kültürel mirasının bir parçasıdır. Yaşayan, değişen ve gelişen bir mevhumdur. Belirtileri arasında çeşitli popüler, bölgesel ve ulusal (çoğu karma olan) gelenekler vardır. Bu göstergeler, sosyal ve kültürel araştırma dallarının ortak amacı olarak doğru bir şekilde devam ettirilmeli, toplanmalı, biriktirilmeli veya arşivlenmeli, yayımlanmalı ve incelenmelidir. Ulusal ve uluslararası kabul edilmiş özel korunum yolları ışığında kullanılmalıdır. İhmal, saptırma ve kötüye kullanmaya karşı folklorün korunması, gelenek sahibinin haklarını, folklor uzmanlarını, folklor bilgilerini kullananları, arşiv, müze ve araştırma kurumlarının gereksinmelerini içerir."(Rapor, ek 1,S.1)

Komite tavsiyeleri arasında, folklorün doğal çevresindeki durumunu güçlendirmek, uluslararası alanda alışverişini geliştirmek için birçok olumlu öneri vardır. Bu önlemler ulusal ve uluslararası örgütlerin kültür politikalarının bir parçası olmalıydı. Birtakım temel kurumların ve profesyonel folklorcuların varlıklarının tanınması ise bir diğer önemli gelişme olmuştur. Bu kurumlar, daha çok, Avrupa'da geçen yüzyılda kurulmuş, gelişen ülkelerde ise yenidir veya mevcut değildir. Bu temel kurumların, folklorün korunmasındaki rolünün Unesco ve WIPO'nun ortaklaşa sürdürdüğü telif hakkı çalışmalarına göre çok daha önemli olduğu vurgulanmıştır. Telif hakkı konusunda geleneklerle ilgili topluluk sadece folklor kullanıcıları veya sömürücüleri ile karşı karşıya idi. Folklorün korunmasını üstlenmiş temel örgütlere fazla ilgi duymuyordu.

Folklorün korunumu için yer alan ikinci hükümet uzmanları komitesinin (1985) görevi ise "folklorün korunması ile ilgili genel kuralların mümkün olabilecek çerçevesini iyi bir şekilde araştırmaktır" (Komite raporu 1:3). Folklor korunumunun temel noktalarını eleştirel

ve bilimsel bir şekilde tartıştıktan sonra, komite, pragmatik bir yaklaşımla onayladı ve bir kısım somut önlemler sıraladı. Bu önlemler Unesco ve üye ülkeler tarafından uygulandığı takdirde folklorun dünya kültürü içerisindeki yeri kuvvetlenecek, ulusal ve uluslararası folklorun korunması için var olan mekanizmalar güçlenecek ve yenileri oluşturulabilecektir. Tavsiye önerilerinin uygulanma şekli için birçok delegeler uluslararası bir mekanizmanın gerekliliğini vurguladılar. Bazı delegeler ise kanunen bağlayıcı bir mekanizmanın benimsenmesine çekince koydular. Ortak bildiriye bir orta yol bulundu. Buna göre uluslararası bir anlaşmanın bu aşamada folklorun desteklenmesi için belki de en iyi yol olmayacağı fakat Unesco genel kongresinin üye ülkelere yapacağı tavsiyelerin en iyi çözüm olabileceği belirtildi.

Özel Komitenin Görevi

Unesco'nun 23. genel kongresinde (Sofya 1985) kabul edilen 15.3 sayılı karar tasarısı genel sekreterliğe, hükümetler arası uzmanlardan oluşacak özel bir komite oluşturulmasını tavsiye etti. Bu özel komite 1987 yılındaki genel kongreye rapor sunup folklorun korunum mekanizmasının üye ülkelere yapılacak tavsiyelerle gerçekleştirilip gerçekleştirilemeyeceğini kararlaştırdı. Tavsiye yöntemini telif hakkı yaklaşımıyla karıştırmamak gerekiyor. Telif hakkı yaklaşımı kanunen bağlayıcı bir mekanizmayı hedeflemekte, folklorun yanlış amaçlar için kullanılmasının suç sayılması ve karşı yaptırımlar konmasına çalışmaktadır. İkinci komite bu yaklaşımın egemen olmasına ve folklor çalışmalarının desteklenmesine yönelik daha yapıcı girişimleri ikinci plana atmanın makul olmayacağını beyan etti. Bazı ülkelerin bu konudaki tereddütleri büyük olasılıkla folklorun korunumu için kanuni işlemlere fazla önem vermelerinden kaynaklanıyor. Telif hakkı meselesi örneğin idari mekanizmalar ve var olan folklor kurumları-

nın çalışmaları içerisinde ele alınabilir. Beri yanda, 2. komitenin tanımladığı tavsiyelerin içerdiği sosyal, ekonomik ve politik hususların incelenmesi gerekiyor. Özel komitenin görevi bu tavsiyeleri gözden geçirmek, onları daha da açıklığa kavuşturmak, eksiklerini tamamlamak olabilir. Böylelikle üye ülkelerin büyük çoğunluğunun çıkarlarıyla uyumlu bir temel tavsiyeler oluşturulması ve bunların genel kongrede kabul edilebilir duruma getirilmesi sağlanabilir.

Folklorun korunması çalışmalarının bugünkü aşamasında folklorun bir ulusal egemenliğe bağlı olduğunu söylemek yerine kanunen bağlayıcı olmayan olumlu uluslararası bir mekanizma daha yerinde olacaktır. Folklor koruma etkinliğinin yüzde doksanının egemen ulusal politikalar elinde olduğunu yadsıyamayız. Burada cevaplanması gerekli olan soru şudur: Folklorun korunması, tüm dünyaca kabul edilebilecek kural ve öneriler ışığında uluslararası kültür çevrelerinin yapacağı yardımlaşma ve işbirliği önerileriyle daha ileriye götürülebilir mi?

Öyleyse özel komitenin görevleri şunlar olacaktır:

- Folklorun korunması için uluslararası bir mekanizmanın oluşturulabilirliğini tartışmak.
- Böyle bir mekanizmanın en iyi şekli üzerinde karar vermek,
- İkinci komitenin karar ve tavsiyelerini gözden geçirip onları ayıklamak, daha da açıklığa kavuşturmak, eksiklerini tamamlamak; böylelikle özel komitenin sunacağı temel tavsiyelere son şekli vermek,
- Unesco, üye ülkeler ve uluslararası folklor örgütlerinin yapılacak tavsiyelerin uygulanmasındaki rollerini tartışmak,
- Temel tavsiyelere son şekli vermek.

Şimdi de özel komitede tartışılacak olan 1. ve 2. komitelerin yaptıkları özetlenip yorumlanacaktır.

(Devam edecek)

Kıbrıs'ta Pulya ve Pulyacılık

Araştırma Ekibi

Engin ANIL★

Ecdan KANATLI

"Pulyaların bazılarının ayağındaki teskerelerde "Kıbrıs'ta insanlar vahşidir. Bu kuşcuğu tutar da yerler yazılıymış. Aha! Vahşi de ilân ettiler bizi"

Böyle bir şey yazılı olmasa da Ali İbrahim Basma ve bu işlerle uğraşan insanları dinlediğimizde her sene onbin-

lerce minik kuşun bir bakıma katliama uğradığını ve bunun sadece bizim çağımız ve Kıbrıs Türkünün bir zaafı olmadığını, aynı şeyleri Kıbrıs Rumlarının da yaptı-

★ Yazı Engin Anıl tarafından kaleme alındı.

ğini, bu işin şu anda yaşı 60'ın üzerinde olan kişilerin dedeleri tarafından ve hatta tarihçesinin antik çağlara kadar gittiğini öğreniyoruz. Kuş bilimcilerden öğrendiğimiz diğer bir şey ise; "Sylviidae" familyasına giren göçmen pulluların, Kıbrıs'ta yakalanmalarının, turşulanmalarının ve "Beccaficoes" adı altında M.S 1553 yılından itibaren komşu ülkelere ihraç edilmelerinin yaygınlaştığıdır.*

Ülkemizde insanlık yönünü geliştirmiş yüksek okul mezunu birçok aydın kişi olmasına karşın bu kişilerin dahi zamanlı veya zamansız, türü ne olursa olsun, az veya çok bulunduğu bakmadan "Önce vur, sonra bak!" ilkesini uygulayarak doğayı, doğal dengeyi, yabanıl yaşamı katlettikleri bir gerçek.

Ülkemiz şu anda avdan çok avcının bulunduğu bir konuma geldi. Gerek denizde, gerekse karada canlıları yok edercesine her türlü hile ve modern silahlarla donanmış bir şekilde uçmaktan, veya yüzüp kaçmaktan (eğer yapabilirse) daha başka bir becerisi olmayan canlılar öldürülmekte. Ne yazık ki bu katliamı ne Avcılar Birliğinin ve doğayı sevenlerin uyarıları ne de resmi görevlilerin aldıkları önlemler önleyebilmekte.

Konumuza geçmeden önce dilimize Rumcadan geçen ve yazımızda sıkça rastlayacağımız birkaç kelimeyi tanıyalım.

Bulli- Kuş (tekil)

Bulla- Kuşlar (çoğul)

Telâffuzda Pulya diye B harfi P'ye dönüşmekte.

Ambelibulya-Bağ kuşu

Mikşa: Ökse

Kıbrıslılar arasındaki özel isimlerle Ambelibulya veya sadece Pulya, Türkiye'de Üzümcül Kuşu diye tanınmakta.

Üzümcül kuşları göçmen kuşlardan olup ülkemize, havaların kuzey yarımkürede değişmeye başladığı dönemde, kuzey yörelerinden güney kısımlara

daha ılıman bölgelere göç ettikleri döneme uğurlar. Kuşların en çok "düşükleri" (konakladıkları) yerler sulak, çetlemik (çitlenbik) şinya (meşe) gibi bitkilerin veya kolay yiyebilecekleri meyveler olan incir ve üzüm ağaçlarıdır. Bunların yanında zeytin ağaçlarındaki kurcukları yemek için de zeytinliklere çok uğradıkları söylenmekte. Araştırmayı yaptığımız kişilere göre "Pulya"lar, İsrail, Çekoslovakya ve Türkiye gibi çeşitli ülkelerden göç ederken ülkemize uğramaktadırlar. Birçok ülkelerde bu kuşlar koruma altında olduğundan ayaklarında nerden geldiklerini ve hangi tarihte kaydedildiklerini belirten demir halkalar bulunur.

Üzümcül kuşları birkaç günlük konuklardır. Fakat Ağustos ortalarından Ocak ayına kadar ülkemize uğurlar.

Büyükükleri serçenin boyunu geçmez. Başlarındaki tüylerin rengine göre çeşitli adlar alırlar. Başlıcaları şunlardır:

1. Kırmızı başlı- Koççinobullu "Kırmızı kuş" (Aysergi)- Koççino cefali "Kırmızı başlı" (Kalavason)

2. Siyah başlı- Mavrobullu "Siyah kuş"- Mavrocefali "siyah başlı" (Galavason)

3. Beyaz başlı- Asprobullu- beyaz kuş- Asprocefali "beyaz başlı" (Galavason) Aysergide (Boğaziçi) bunlara ek olarak bir de "batsali" cinsi olduğu söylenir. Batsali kuşun renkleri siyahlı beyazlı imiş. Ayrıca 3. cins olan beyaz başlının diğerlerinden daha iri ve yağlı olduğu için "Şişman" diye adlandırıldığını öğrendik.

Kuşlar için çeşitli yakıştırmalar var. Bunlardan biri siyah başlının Rum, Kırmızı başlının da Türk olduğudur. Bir diğer yakıştırmada kırmızı başlının isminin "Lenua" siyah başlınıninkinin

* David Mary Bannerman, Handbook of the Birds of Cyprus and Migrants of the Middle East, 1971, S. 165-182; s. 173, 211. Pl. 22, 23, (s. 167,169,171,172,174)

ise Mihaili olmasdır.

Kuşlar, av tüfeğiyle, ağ gerilmesiyle de yakalandığı gibi geleneksel olarak mikşalarla da (çubuk-ökse) yakalanır. Bu iş bireysel olarak da yapılabildiği gibi 8-10 kişilik gruplar halinde de yapılır.

Mikşa halk dilindeki diğer adıyla "Sümük Ağacı"ndan çıkan tutkaldır. Mikşa ağacının zeytin iriliğindeki meyveleri Ağustos ayında sararıp olgunlaşınca toplanır. Meyveciklerin içinden tespah büyüklüğünde çekirdekleri çıkartılıp elde veya ağızda ön dişler aracılığıyla kırılıp, çukur bir kaba atılır. İki buçuk okka çekirdeğe yarım okka bal konur ve dövülerek iyice karıştırılır. Bu karışım dövülüp yoğrulurken kabarıp. O kabarıken de kırılan çekirdeklerin kabukları kolaylıkla karışımından ayrılır.

Daha önceden hazırlanmış olan 2-2,5 ayak uzunluğundaki zeytin ve nar çirpilerine (ağaçların yan dallarına) bu tutkal sürülür. Bu işlemin bir diğer yapıma türü de şudur:

"Zeytin veya nar yan dalları kesildikten sonra fırına koyup tepsertilir. Bu işlemler dallar hem daha sert ve düz olur hem de hafiflerler.

Dallar fırınlandıktan sonra sol ele bir miktar tutkal alınır. Önceden hazırlanmış dallardan biri sağ elle sol eldeki tutkal üzerinden döndürülerek tutkalanır. Bu arada bu dalın üzerinden beş parmak kadar büyüklükte bir yer tutkalanmaz. Bu kısım daha sonra çubukları tutmak için kullanılır. Bu işlem üç veya dört defa tekrarlanır. Bu işlem yapılırken önceden tutkalın içinde kalmış olan son çekirdek parçaları da düşer.

Tutkallanmış çubuklar güneşte birbirine paralel konmuş iki uzun kamışın üzerine yerleştirilerek kurutulur. Çubuklar gece dışarda bırakılmaz. Toparlanır ve gündüz yine dışarıya çıkarılır.

Mikşalar tepserince toplanır ve "Galamya'nın" içine konur. Galamya kamıştan yapılmış dar ve uzunca silindirik

şeklindeki sepettir. Bu sepet iç taraftan dörde bölünmüştür. Böylece her bölmeye uzunlamasına ayrı bir top mikşa konabilir. Her bir mikşa topu 12 çubuktan oluşur.

Kuşları yakalamak için önceden, onların çokça uğradığı etrafı açıkık bir ağaç seçilir. Gece saat bir veya ikide yola çıkılır. Seçilen ağaca gelince top halinde ve birbirlerine yapışmış olan mikşalar (çubukları) bıçak ve ağız yardımıyla ayrılırlar.

Bu işlem şöyle yapılır: Çubuklar tutkalsız yerlerinden toplu olarak tutulur. Sağ ele bir bıçak alınır. En üstte kalan çubuklardan biri tutkalsız yerinden ağza alınır ve bıçak aracılığıyla diğerlerinden ayrılır. Ayrılan çubuklar ağacın uygun yerlerine, kolayca düşmeyecek bir şekilde yerleştirilir. Buna "Stama" tuzak denir.

Daha sonra üç dört yönden kuşlar bu tuzığa sürülür. Ufak çakıl taşları birbirine vurulur, çalılıklara taşlar atılır, çeşitli sesler çıkarılır. Bu seslerden ürken kuşlar daha sessiz bölgelere, yani tuzığın olduğu yere doğru uçmaya başlarlar. Tüm sorun bir tek kuşun ilk olarak o tuzığa yakalanmasıdır. Geriden gelen tüm kuşlar onu takip eder.

Çubuğa yakalanan kuş genelde sessiz durur, başaşağı devrilir, beyaz göğüs tüyleri ortaya çıkar. Herhangi bir tanesi ötmeye kalkarsa diğerleri uyarılmasını diye tuzığa koşulup öten kuşun (boynu) başı kopartılır.

Tuzığa yakalanan kuşlar başları kopartılarak orta yerde kazılan bir çukura atılır. Boğazları kopartılan kuşların başları vücuttan tamamıyla kopartılmaz. Çukura atılmalarının nedeni dışta kalıp vücutlarının sertleşmemesidir.

Onlar orada bekletilirken başka yerlerde de tuzak kurulmuşsa oralarda da aynı işlemler yapılır. Eğer bu işler yapılırken birkaç kuş "bondizmene" olursa, yani ürkerse, artık o gün kuş yakalamak pek mümkün olmaz. Daha sonra ağaçların üzerindeki çubuklar

toplanır. Üzerlerine yapışmış kuru yaprak parçaları ve kuşların tüyleri ağzın yardımıyla temizlenir ve çubuklar tekrar sepete geri yerleştirilir.

Sıra bölüşmeye gelmiştir. Ava katılanlar çukurun etrafına çömeşirler. (çömelirler) Ortaya çıkan bir kişi ilk önce en büyüklerini daha sonradan ortancalarını, en son ise en ufaklarını sıradan tek tek dağıtır.

Pulyacılar arasında olası kavga nedeni daha fazla avlanma bölgeleri deniyelidir. Bir veya bir grup avcının bir bölgede hak iddia etmelerinin temeli o toprak parçasının veya ağacın tapulu sahibi olmalarından değil ama uzun süredir orada avlanmalarındandır.

Kuşlar paylaşıldıktan sonra genelde harup (Keçiboyunu) ağacından bir yan dalcık (lehici) kesilir ve herkes kuşunu gagalarının alt kısmından bu dallara geçirirler.

Köye döndükten sonra kadınlar "kalbur çekerler". Yani kalburu kullanmak için meydana çıkarıp dizlerinin üzerine yerleştirirler. Önce bıçakla ayakları ve kanatları kesilir. Daha sonra tüyleri ütülenir (yolunur).

Bu arada büyük bir tencerede içine tuz katılmış su kaynatılır ve kuşlar bu suyun içerisine atılır. Kuşların karnı yarıp temizlenmez. Sabah erken saatlerde yakalandığı için barsaklarının boş ve temiz olduğu söylenir. Sadece yeneceği zaman içinden "Acısı" (Öd kesesi) çıkartılıp atılır. Genelde pulya iç organlarıyla beraber yenir.

Kuşların piştiği kaynayan su içerisinde ters dönmelerinden yani gövde kısmının yukarıya dönmelerinden anlaşılır. Pişen kuşlar tencereden alınır ve tekrar tuzlanır. Pilâvının yanında veya suyuna makarna yapılıp makarnayla yenir.

Yine pulyanın suyuna en güzel yemeğin tarhana çorbası olduğu söylenir. Aynı zamanda suyuna bulgur pilâvi veya çorbası da yapılır.

Eğer turşusu yapılmak isteniyorsa "çatlamamış" kuşların irileri seçilir.

Çatlamamış kuş gerek yakalanma, gerekse temizleme anında derisi yaralanmamış kuş demektir. Turşu için sirkenin içerisine bir miktar tuz atılır ve kaynatılıp pişirilmiş olan kuşlar bu sirke içerisine konur.

Evin ihtiyacından fazla olan veya doğrudan satılmak amacıyla yakalanan kuşlar "Tüccar"lara satılır. Tüccarlar kuşların ticaretini yapan kişilerdir. Bunlar kuşları ordan alıp başka yerde pazarlayan bakkallar, lokantacılar veya meyhanecilerdir.

Pulya Festivali, Yeni Boğaziçi, Aysergi köyünde çok uzun süredir hem Rumların hem de Türklerin yaptığı bir eğlence idi. Pulyaların en çok düştüğü ay olan ekim ayı içerisinde bir Cumartesi gecesi yapılmış. Bir sene rastgele Rumlar ve Türkler de aynı gecede festivali yapınca hasılatın düştüğünü görmüşler ve o günden sonra bu festivali ayrı gecelerde yapmaya özen göstermişler. Festival oldu mu hiç ayırım yapmadan pulya meraklıları gerek Rum gerekse Türk birbirlerinin düzenlediği festivale giderlermiş.

Köyde Türkler pulya festivali düzenleyeceğinde köyden bir kişi sorumluluğu üzerine alır ve herkesten kaynammış veya turşu olarak epey bir miktar pulya toplar. Yenilir, içilir, oynanır.

Festivalden sonra tüm masraflar hesaplanır ve geri kalan kâr köy kulübüne kalırmış.

Pulyacılık bazı kişiler tarafından meslek edinilmiştir. İnsanların bundan geçimini sağladığı gibi kimi gençlerin de evlenmek için yaptıkları evlere pulyaların hasılatını harcadığı söylenir.

Bol bol pulya yendiği doğru. Ama bir devlet büyüğümüzün bir oturuşta 70 tane pulya yediği biraz abartmalı birşey olsa gerek.

KAYNAK KİŞİLER

Adı-Soyadı	Doğum Yeri	D.Yılı.
-Ali İbrahim	Aytottoro	1934
Basma		
- Ahmet Kirşan	Kalavason	1944

Haberler

Hilmi VUDALI
Fatma AVNİ

Etkinliklerimiz

Has - Der'li Çocuklar Gösteri Yaptı

Işık Kitabevi tarafından düzenlenen 3'üncü Geleneksel Kitap Fuarı'nda HAS-DER Çocuk Kulübü ile Çocuk Esirgeme Kurumu çocuklarının ortak çalışmaları Kıbrıs Türk Mimar Mühendis Odaları Birliği'nde gerçekleşti.

5 Haziran 1989 tarihinde düzenlenen etkinlikte HAS-DER'li çocuklar müzik eşliğinde koro çalışmalarını sundular. Masallar anlattılar. Aynı anda Çocuk Esirgeme Kurumu'ndan çocuklar resim çalışmalarını sergilediler.

Has - Der İnönü Festivalinde

Geleneksel İnönü Festivali 16-25 Haziran 1989 tarihlerinde gerçekleşti.

16.6.1989 tarihinde festivale 2 ayrı ekipte katılan derneğimiz, Kıbrıs Türk Halk Oyunlarından çeşitli örnekler sunarak izleyenlere eğlenceli dakikalar yaşattı.

Derneklerarası Dayanışma Gezisi

Derneklerarası dayanışma gezilerinin 2'ncisi 18 Haziran 1989 Pazar günü yapıldı. Derneklerarası dayanışma ve kaynaşmanın gelişmesi amacıyla düzenlenen gezi Alevkaya'da gerçekleşti. Geziye HAS-DER, GASAD, GÜSAD, Gençlik Merkezi, Akdoğan Kültür ve Sanat Derneği'nden üyeler büyük ilgi gösterdiler.

Gezi öncesi oluşturulan ortak komitenin hazırladığı zengin program çerçevesinde

vesinde gerçekleştirilen gezide elma yeme, ip çekme, torba yarışması gibi geleneksel oyunlar yanında, geziye katılan gençler müzik eşliğinde halk oyunları oynayıp şarkılar söylediler ve eğlenceli bir gün geçirdiler.

Derneklerarası dayanışma gezi programından bir an.

Has - Der Eski Eserler Konusunda Konferans Düzenledi

Derneğimiz 6.7.1989 tarihinde Lefkoşa Belediye Tiyatrosu Salonunda "Arkeoloji ve Eski Eser Ticareti" konulu bir konferans düzenledi. Dr. Turhan Kamil Reishan'ın verdiği konferansta arkeoloji ilminin tanımı, önemi, eski eser ticaretinin zararları, Kıbrıs adasında arkeoloji ve turizm konuları işlendi.

Konferansta eski eser ticareti ve kaçakçılığının topluma olan zararları vurgulanırken bilinçsizce açılan eski mezar ve höyüklerden çıkan arkeolojik eserlerin insanlık kültürüne hiçbir katkı sağlamadığı belirtildi.

Konferans sonunda gerçekleştirilen söyleşilerde, Kıbrıs'taki eski eser ticaretinin yasaklanması istendi.

Has - Der Modern Dans Gösterisi Sundu

HAS-DER 7.7.1989 tarihinde, Lefkoşa Belediye Tiyatrosu Salonunda modern dans gösterisi sundu.

Bale öğretmeni Sn. Deniz Özen'in katkıları ile sürdürülen çalışmalar, Ali Hoca'nın çokseslendirdiği halkoyunları

müziği eşliğinde hazırlandı. İki bölümde oluşan gösterinin birinci bölümünde Ali Hoca, Halil Kalgay, Özkay Hoca, Eran Raman, Togay Raman, Hasan Abohorlu, Candan Kınalısoy'un oluşturduğu müzik grubu halk şarkılarımızı çok sesli olarak yorumlarken ikinci bölümde modern dans gösterisi sunuldu.

Halk danslarımıza yeni bir bakış olarak şimdilik sadece kız arkadaşlarımızla başlattığımız çalışmayı izleyenlerin gösterdiği büyük ilgi bizlerin bu alandaki çalışmalarına güç verdi.

Has - Der Fransa Turnesinde

Halk Sanatları Derneği (HAS-DER) Uluslararası Folklor Festivalleri ve Halk Sanatları Organizasyonları Federasyonları (CIOFF)'nun davetlisi olarak 40 kişilik bir kafile ile Fransa'ya gitti.

9-21 Ağustos 1989 tarihleri arasında Vic Sur Care, Lioren, Clermont Ferrand, Chantelle, Enval, Royat, Ganat, Florac gibi yerleşim birimlerinde gösteriler yapan halkoyunları ve halk müziği ekipleri büyük ilgi görürken KKTC ve Kıbrıs Türk halkını tanıtmanın onurunu yaşadılar.

Elişleri Komitesinin hazırladığı çeşitli hediyelik eşyalara Fransız halkının gösterdiği ilgi görülmeye değerdi.

Festivale Küba, Martinik, İsveç, Avusturya, Macaristan, Meksika, Türkiye, KKTC, Peru ve Fransa'dan ekipler katıldı.

Ekibimiz

3. Çocuklararası Masal Anlatma Yarışması

HAS-DER bu yıl üçüncü kez çocuklararası masal anlatma yarışması düzenliyor.

Derneğimizde yarışma ile ilgili ön hazırlıklar başlarken, bu konuda geniş bilgiyi önümüzdeki günlerde kamuoyuna açıklayacağımızı duyururuz.

Masal Anlatma yarışmasına katılan çocuklarımız.

Diğer Kültür – Sanat Etkinlikleri

Gençlik Merkezi Dikili Festivalinde

Bu yıl dördüncüsü düzenlenen Dikili Kültür ve Sanat Festivaline Gençlik Merkezi Halk Oyunları Ekibi katıldı.

Festivalde Kıbrıs Türk halk oyunlarını değişik bir kareografi ile sunan Gençlik Merkezi Ekibi büyük beğeni kazandı.

Gençlik Merkezi Dikili'de

9. Folklor Şöleni Yapıldı

Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı, Kültür Dairesi Devlet Halk Dansları Topluğunun düzenlediği 9. Folklor Şöleni 20-23 Haziran 1989 tarihlerinde Atatürk Kültür Merkezi'nde gerçekleşti.

Şölen Anadolu'dan esintiler ve Kıbrıs olmak üzere iki bölümden oluştu. Birinci bölümde Türkiye'nin çeşitli yörelerinden (Artvin, Silifke, Yozgat, Bitlis, Bingöl, Antep ve Van) halk dansları sunuldu. İkinci bölümde ise "Ramazandan Bayram'a" adlı folklorik skeç sunuldu.

K.K.T.C. Dijon'da Üçüncü Oldu

Fransa'nın Dijon kentinde düzenlenen 43. Uluslararası Halk Dansları Festivaline KKTC'yi temsilen Milli Eğitim Bakanlığı Devlet Halk Dansları Topluluğu katıldı.

Festival çerçevesinde otantik ve stilize dallarında düzenlenen halk dansları yarışmasına otantik dalda katılan KKTC ekibi Meksika ve Macaristan'ın arkasından 3. gelerek bronz madalya kazandı.

Belediyelerarası Halk Dansları Yarışması Yapıldı

Beyarmudu Halk Şenliği Programı çerçevesinde 23 Haziran 1989 günü gerçekleştirilen yarışmaya beş Belediyenin Halk Dansları Ekibi katıldı. Yarışmada İskele Belediyesi birinciliği elde ederken, Akdoğan Belediyesi ikinci ve Geçitkale Belediyesi üçüncü oldu.

Girne Halkevi Kültür Kolu Pilāvuna Gecesi Düzenledi

Geçtiğimiz Temmuz ayı içerisinde Girne Halkevi Kültür Kolu tarafından "Pilāvuna Gecesi" düzenlendi. Bellapayıs'ta düzenlenen geceye, yıldızlar ve gençler olmak üzere üç ekip katıldı. 3-4 yaşları arasındaki miniklerden oluşan halk oyunları ekibi geceye renk katarken, müzik grubu da Kıbrıs ile sevgi üzerine parçalar çaldılar.

Alayköy'de Folklor ve Müzik Söleni Düzenlendi

Alayköy Kültür ve Sanat Derneği tarafından ikinci kez düzenlenen "Folklor ve Müzik Söleni" 8 Temmuz 1989 tarihinde Alayköy İlkokulu bahçesinde gerçekleştirildi. Dernek ile Devletin işbirliğiyle gerçekleştirilen şölede Halk Danslarından örnekler sunuldu.

GÜSAD İskenderun'a Gitti

Güzelyurt Kültür ve Sanat Derneği (GÜSAD) 5-10 Temmuz 1989 tarihleri arasında davet edildiği İskenderun 9. Uluslararası Kültür ve Turizm Festivaline katıldı.

35 kişilik bir ekiple İskenderun'a giden GÜSAD'la beraber Polonya, İtalya gibi devletlerden halk dansları ekipleri ile İstanbul ve İskenderun'dan ekipler festivalde yer aldı.

Kıbrıs Türk Halk Oyunlarını başarı ile sunan GÜSAD, orak gibi dramatize oyunlarla büyük ilgi gördü.

Güsad Ekibi toplu halde (1989-Haziran)

Devlet Halk Dansları Topluluğu Hollanda'ya Gitti

Devlet Halk Dansları Topluluğu 17-21 Ağustos 1989 tarihleri arasında Hollanda'nın Losser kentinde düzenlenen "Eurofolk" Uluslararası Folklor Festivaline katıldı. KKTC'nin yanı sıra festivale 15 ülkenin de katıldığı öğrenildi.

2. Uluslararası Folklor Festivali

Gençlik, Spor ve Çalışma Bakanlığı Gençlik Dairesinin düzenlediği 2. Uluslararası Folklor ve Gençlik Festivali 26 Ağustos-3 Eylül tarihleri arasında yapıldı. Festivale Batı Almanya, Türkiye, Avusturya, Finlandiya, Belçika, KKTC'den de Gençlik Dairesi ekibi katıldı.

Ekiplerin gösterileri çeşitli yerleşim birimlerinde tekrarlandı.

Gençlik Merkezi "Gençlik ve Çocuk Günleri" Etkinlikleri

Gençlik Merkezi, 21-24 Eylül 1989 tarihleri arasında "Gençlik ve Çocuk Günleri" adı altında bir dizi etkinlik düzenledi. Gençlik Merkezinin bir yıl içinde gençlere ve çocuklara yönelik olarak yaptığı çalışmalar etkinliklerde sergilendi. Etkinlikler arasında 23 Eylül günü yapılan Çocuk Şenliğinde bütün gün ve gece boyunca çocuklara yönelik programlar yer aldı. Bütün çocuklara açık olarak yapılan serbest müzik ile resim çalışmalarının yanı sıra hızlı ikili satranç turnuvası ile uçurtma şenliği de gerçekleştirildi. Çocuklara ayrıca halkoyunları, müzik ve tiyatrodan oluşan bir program da sunuldu. Etkinliklerde konuk olarak GASAD Çocuk Ekibi, Girne Halkevi Müzik Grubu ve ses sanatçısı Ahmet Okan yer aldı.

Gençlik Merkezi'nin etkinliklerinden bir an

**Bu sayının çıkmasında
katkıda bulunan
aşağıdaki kuruluřlara
teřekkür ederiz**

**Top Shop
Birinci Ticaret Sti.
Repa Ltd.
Anıl Spor
İnce Elektronik
M.Damdelen Ltd.
İnce Gümrükleme
Iřıl Reklâm**

